Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ● КХА, 20 СЕНТЯБРЬ, 1979 ШУ. ● № 113 (6068). ● Мах 2 кепиг.

ДикагIа пайда эца балха ханах!

ТIАЙОАГIАЧА ПЯТИЛЕТКА ЧОТАГIА

Пхе шера план ханал дукха хьалха кхочаш а я, тIайоагIоча пятилетка календарагIа къахьегаш 230 гIишлойо за Нохч - ГIалгIай гIишлошъеча управлене. Царех ба СпецСМУ-10 коммунистически къахьегама ударникаш монтажник Солнышкин Сергей Григорьевич, монтажникий бригадир Прохоров Дмитрий Степанович, управленена чуйоагIача автотранспортни объединенера цхьоалагIча класса шофер Темирбулатов Лаьча Тахаевич, СМУ-11 каменщик Исраилов ХIарон, спецСМУ газосварщик Горшенин Иван Петрович, ПМК-105 малар Магомедова Мария Семеновна, кхы дукха бираш а. Шоай къахьегама толлаш тIа-тIа тоа а деш, хIара сменагIа нормаш 140—150 процент кхочашъеш болх беш ба уж укх денош. Белгалдаккха деза да цхьаккха тайпа брак цар шоай балха тIа ца кхайсйолийтиш хилар.

Дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене коллективана боккха кхаъ хулаш гIулакх хилар. 55 гIишлонхочуна «ИттлагIча пятилетка ударник» аха сийлен цIи а хьожаш цовзткъе итт сома маьха деза совгIаташ делар СССР «Минпромстрой». Уж ба пхе шера план управленерча гIишлонхошта юкъе эгара хьалха кхочашхиларащ.

* * *

«ХIара балха денна — дикала 3вак» яхача девизагIа шерра социалистически язь йоаржайьча «Промавтоматстром» ВНПО Грознески опытно - инструментальни заводе болхлоча, бригадашо тIагIоотта къовсам лоаттабу «Профессех дикагIвар», «ДикагIйоля бригада» яха сийлен цIераш ахара. Царех дукхачар дог гIоздоахе производственни хьоккамаш а гойташ, хIандлехьа кхочашъьйй иттлагIча пятилетка ладенош. ТIайоагIача цхьайттталагIча пятилетка календарагIа къахьегаш я заводера ялх бригада. Царех я Дягалев Юрий, Чабан Владимир керте латта слесерий бригадаш, Тимощенко Алексея кулгалдеча радиоаппаратура регулировщикий бригада, Подползин Анатоле плотникий бригада, кхыяраш. Пхе шера план кхочашъяьй заводерча 31 болхлочо. Царна юкъе ва токарь Жуков Владимир, малярий бригадир Валабуева Полина, гальваник Ладова Тамара, сварщик Музырин Виктор, кхы дукхаа бираш а.

* * *

Пхе шера план ханал хьалха кхочашъьяра шоаш тIейийца декхараш хIанзалехьа дикка тIехкхоачаш а дь, машинангъестул дезача цIейла дог гIоздоахача производственни хьоккамаш а гойташ, боагIаш дукха болхлой ба ГI. Ахриева цIерагIча назрановски «Электроинструмент» заводе. Укхазарча 31 болхлочо таханарча денга кхачалехьа рапорт деннад иттлагIча пятилетка задани кхочашъьярах. Царех ва СССР Лаккхехьарча Совета депутат, токарь Дзармотов Муса, токараш, коммунистически къахьегама ударникаш Евлоев Сайт-Мухьмад, Шадыжев Борис, лекальщик Котиев Ахьмад, токарий бригадир Евлоева Мадина, автоматчик Гизатулин Рафик, кхыбараш.

Царел дукха тIехьа ца йусаш, ханал дукха хьалха пятилетка хьалхарча диъ шера задани кхочаш а ь, тIадоагIача шера чотах къахьегаш ва заводера 120 совгIа болхло.

Б. КОСТОЕВ.

СОВХОЗА НОВКЪОСТАЛ ЭШ

ШоллагIа хьункъам чуэца болабалехьа цхьа бутт хьалха хиннача шоай совещане Грозненски района «Атагинский» совхоза механизатораша доккхий декхараш тIа а эцаш, района беррига юртбоахама къахьегамхошка кхайкарал дьйдар, ипатовский метод юкъе а йоаллаь, 20 дийнахь хьажкIаш чуийца яха тIахьсхаш. Цар хоам бора шоаш 1100 гектара тIара ераш чуэца езаши хIаьта цу гIулакха 18 комбайн, кхы мел оши техника хьалхе а кийчъьйи хиларах.

28 августе арабаьлар совхоза механизатораш шоллагIа хьункъам чуэца. Цу хина дено чуийца хьажкIаш 322 гектара тIара ераш мара ац. Дlахо йолеча хина а балхах кхы ва ца йоале хьункъам чуийца баргбац октябрь бетта а.

ХIана бодац совхоза механизатораша лерхIаш хиннача бесса болх дIа?

17 сентябре номер цаI йолча бригада 200 гектар йолча кхай тIара хьажкIаш чуэцаш боахкар механизатораш. 18 хила езача метте пхи комбайн мара яцар болх беш. Дийнахьа цар чуэц 23—26 гектара тIара хьажкIаш.

— Автомобилаш тоъаш ца хилар бахьан долаш йиса 13 комбайн болх беш яц тха, — йоах цу бригада агронома Османов Доге.

Из иштта хилар бекъдеш совхоза директора Калинкин Александр Ивановича вьлар:

— Тхона планагIа хьожаь 30 машин тоъаш яц. ХьажкIашца цхьатарра чуэца дезаш кийсденнад дика хьийкъа баьцадаараш, гидуаргаш, цуя совгIа, хьайбашта Iалашде деза довкъар. Тха балхаш дика дIагIоргдолаш дар кхы а цхьа тхьаьх машин ялаpe.

Цу дийнахьа 300 тоннал совгIа хургйолаш хорма хьажкIаш латтар совхоза керттерча хьатта, машинаш тоъаш ца хилар бахьан дIадаш Ермоловски элеваторе дIа ца хьош.

Цу гIулакхо хьахьокх совхоз кхоачам хилаал машинашца Iалашъяра гIо-новкъостал эшилга. Ерриrа комбайнаш ара а яьха сухалбе беза хьажкIаш чуэцара. Цул совгIа, гоа а ца еш пичхьалхенна дIачуяла еза хьатта кийчъяь латтараш а. «Сортсемпром» объединенея совхозеи кулгалхой лаьрхIа сарцагIбовла беза цу гIулакха.

Белгалдаккха дезаш да хIаяа хьажкIаш тIайолча кхашка укх гурахьа ка бола ялат дIаде дезалга. Из бехктокхаме болх а ший ханнахье дIа а болабаь чакхбаккха йиш хургйола хьалаш а вIаштIехьдаха деза.

Укх шера къаьстта дика къахьийгад совхоза механизатораша. Цхьаметтел силоса лаьрхIа дIайиннача кхашкара а хIара гектара тIара 28 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуяхь. ХIаьта силоса дIайина а хина ялата чуэца езараш 400 гектара тIа я. Ялата лаьрхIа 700 гектара тIа дIайийнача хьажкIий хIара гектаро 58 центнер фуалъяьха хьажкIаш лу, план 32 йолаш.

Иштта ялат хьункъарах совхоза торо я план 2200 тонн йолаш пачхьалкхенна 2500 тонн ялат дIачудала а хIаьта 1000 тонн хьажкIий фу кийчде а.

Тхо цу боахаме хиннача дийнахьа пачхьалкхенна дIачуенна хьажкIаш 760 тонн яр. ХIаьта машинаш тоъаш хиннаяларе дIачуеннараш дукха а дукхагIа хургйолаш яр.

ХьажкIаш чуэцаш ба уж кхеяь звеньевойш Социалистически Къахьегама Турпал Гайтамиров Ширвани, Акаев Салман, Мегадаев Абдулла, Вагапов Вайке, комбайнер Дараев Муса. Овсаре къахьег цар. ХIаране дийнахьа чуэц план 3,8 йолаш 6 гектарага дIакхоачаш хьажкIаш.

Иштта дика лоархIабу шоай декхарех кхай тIара хьатта хьажкIаш дIакхухьаш боле трактористаши силоса лаьрхIа вьта гIадамаш фермашка дIакхухьаш боахка шофераши. План 20 тонн йолаш хIара дийнахьа 22—24 тонн хьажкIаш кхай тIара хьатта дIахьу трактористаша Давлетгиреев Шараве, Темиров Хьусейна, Ибриев Нажмудина.

Шоаш совхозе командировке баьхкача гIоне дика балхаш деш хьабоагIа «Госкомсельхозтехника» Грозненски транспортни предприятера шофераш Гудаев Абубакар, Шаипов Ваха, Кушалиев Хьасан. Цар хIара дийнахьа фермашка хьатIадахь 20—22 тонн силоса гIадамаш, план 18 тонн йолаш.

Совхоза керттерча хьатта хьажкIаш цIеньеш дика дакъа лоац цу юрта бежна пекха. Цхьа бIаь саг гартта воллар хьатта хьажкIаш хоржаш. Царех 60 саг боккхий цIахи цIен-кханой бар. Мадагаева Кока, Газиева Зоман, Юнусова Кулсум шоай деналлоца баьхабар. Царех хIара денлахочо 6 тоннага дIакхоачаш хьажкIаш цIеньъо хIара дийнахьа. Иштта дика къахьег Альдиева Зулайс, Тайгарова Амината, Мударова Марижа, Янубова Томарес, кхычар.

Иштта нах оарцагIа а балха дика балхаш деш хиларах дукха ха ца йоаеш хержа йоах хьатта хьатIаккхухьа хьажкIаш.

БIаь эзар тонн хьажкIаш пачхьалкхенна дIаяла езаш республика юрта боахама болхлошта хьалхашка латта декхар кхоачашдеча шоай боахами коллективо дика дакъа лоацаргхиларах шеко яц совхоза кулгалхой, нагахьа санна транспорт ца тоъаро новкъарло ца йой. ХIаьта цу хьакъехьа совхоза новкъостал де хьажо беза «Сортсемпром» объединене, Грозненски района кулгалхой.

С. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА. 1. ХьажкIаш мел дика хьийкъай хьожаш ба цу боахама звеньевойш (аьрдехьара аьттехьа) Гайтамиров Ширвании Акаев Салмани. 2. «Атагинский» совхоза ялатийна хьажкIаш чуэцаш латт.

И. ПЛИЕВА суртал.

Чуэцаш да генараш

Мах болаш а дика кхейнача боккха пайда беш а культура я генараш. Уж 600 гектара тIа дIадийра укх шера Урус-Мартановски района «Гехинский» яхача совхозе.

ХIаьа, генараш чуэцаш латт. ХIара гектаро тIара юкъера лаьрхIача 15 центнер йоал план 10 мара йоацача.

— Генараш укх шера сий на дика хьийкъа шу дагадагIац сона, йоах совхоза парткома секретара Хасанов Вахас.

Ипатовский хьисане хьункъам чуэцара-транспортни комплекс вIашагI а елла дийна вIаштIехьбаьккха чакхбоаккх генараш чуэцара болх а.

БархI комбайн а хьункъам чуберзабеш. Уж леларайта юкъе цхьаккха саг вац балха нормаех лоархIа ца веш. ХIаьта геттара овсаре болх бу Дашаев Шарпуддина, Катерманов СаидIале. Амаев Ахьъада. Балха норма 150—160 процент кхоачаш ца еш ди дIадахийтац царех хIораас.

Цхьа кхалсаг — Яхьяева Асмаъ а я генараш чуэцаш. Балха хьоккамашка хьежача лакхе цIераш яьхачарел дукха тIехьа ца лосаш хIаьта цхьабилча маIача нахал якъе хьалха йолаши къахьег цо.

Декхараш дикка тIехкхоачашдеш болх беш ба «Госкомсельхозтехника» Урус-Мартанерча предприятера кьуангъам чуэца новкъостал де баьхка, комбайнашкара хьатта генараш дIакхухьа шофераш а. Пхиъ ва уж. Хадданза никъ бе безаш, сагIа йиш йоацаш хул уж комбайнаша болх беча юкъа. ХIаьта цу гIулакха шоаш а геттара раьза ба. ХIана аьлча алаш аккордно-премиальни хьисапе тел парна. ДукхагIа болх мел бу дукхагIа хул доагIа ахча а. ХIаьта хIаьа генараш чуэцача хана хIара шоферо 300 — 350 сом ахча эц бетта доагIар лаьрхIача. Кхы а дукхагIа ахча доагIа комбайнерашта — 400 — 450 сом.

Цул совгIа наьха балхацара безам совбаккхара отталъача мероприятешка хьежжа нормаш тIехкхоачашъеш къахьегача нoxa ахча премеш тел.

Яхьа итог хIара дийнахьа ю. Хьалхара моттиг яьккхача комбайнера, шофера карара кара тела цIе вымпел лу. Цар балха толамех дувцаш «Молния» арахец хIара дийнахьа.

Технико хадданза болх бергболаш хьалаш вIаштIехьдаьхад, техникага хьожаш, ехача из тоеш йолча звенос. Цул керте латт юрта боахама машиний механик Тасуев Iаламат.

Иштта хьадаца ва кудла дикагIа болх бе безам хул наьха. ХIаьта хIанзале 360 гектара тIара чу а яйла пачхьалкхенна 500 тонн совгIа генараш дIаденнад совхоза къахьегамхоша шера план 410 йолаш. Совхоза а цул хьалхарча шера а тIадкса декхар дIа а тонкаш пачхьалкхенна генараш дохкара диъ шера план дикка тIехкхоачашъергхиларах шек бац совхоза кулгалхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

Овсарле лох ца еш

«Шалинский» совхозе кагий доахан кхоабача геттара дика къахьегаш ба хьайбаш леладераш Тасуева Марижани Эзарханова Раисаи.

Цар Iувал деча групперча хIара бежана бархI бетта хIара дийнахьен буси тIакийтта дуах 562 грамм да. Геттара дика хилар вар хьоахамаш август бетта. Дийнахьен буси 570 грамм дулх тIакхетийтар цар, план 450 йолаш.

Дика къахьийгад дIебахача бетта цу боахама хьакхарча леладеча Ляпин Ивана а. План 400 йолаш, цо хIара дийнахьен буса 561 грамм дулх тIакхетийтар. Иштта овсаре къахьегаш хьабоагIа уж укх сентябрь бетта а.

С.-С. САИДОВ.

ГIишлонхой дош: СИХЕИ ДИКЕИ

БIубенна чаккхдоаккхаш латт иттлагIча пятилетка диълагIа шу Нохч - ГIалгIай гIишлошъяра управлене «Жилгражданстрой» треста Аргунски цIенош деча комбината гIишлошъераша. БархI бетта задани толам боаккхаш кхоачашъьй коллектив.

Укхаза къахьегача коллективашта (нулевой цикл ераштеи, монтажникаштеи, чура балхаш дераштеи) юкъе яьржача яхьс хьалхе лелаю Къахьегама Цlеча Байракхеи Октябрьски революцеи орденаш лелаеча Цечоев Iаддал - Хьамид керте латтача монтажникий бригадо. Балха дикали производства эффективности лакхъяра дакъе царагIдаьннарех «Коммунистически къахьегама бригада» аха цIи еннай цув монтажни участка коллективана.

КПСС ЦК ноябрьски (1978 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева къамаьл дешца цIаьха я белгалдаьккхад политически организаторски балха чIоагIа йоакхо е эзилга, капитальни гIишлошъеча кулгалдара йола методаш эргалха эзилга.

Массеха хаттара жоп даладайхар Цечоев Iаддал - Хьамидагара тха штате воацача корреспондента С. Шадиева. **Фу карегIдаьннад коллективна укх шера, малагIа проблемаш хьалхашка уитт цуна, ритмично болх лелара фуд новкъа дар?**

— Iалаьмате доккхий я бехктокхаме а да укх пятилетке тха цIенош деча комбината хьалхашка латта декхараш. Балхий объем геттара йоккха я тха. Масала, совгIа республике хьалдаьча 85 эзар квадратни метр йолча нахи чуIе дIаденнача цIеноех 45 эзар ираш тха комбинато хьалдир. ХIаьта укх шера республике нах чубахара хьалдеча дерригача цIеноех 75 процент оаха ду. Доккхала а дац, дика лоархIаю тха коллектив цу заданех.

Фуд шун балха тIа оаш лерхIар?

— Керттердар тха балха тIа — цун динал я. хIана аьлча керттера балхаш да цIенош деча монтажникаша дер. Белгалде доагIа, из декхар кхоачашдарал совгIа, йиллача ханал хьалхадувл тхо. Масала, таханарча дийнахьа нулевой балхаш дорел хьалкхьяьннай тха коллектив. ХIанз цар моттиг кийчъярга хьежа безача этаб монтажникаш.

— Шун балха тIа новкъарле еш, ритмично ва дIабахара дукъаде эш дар фуд?

ХIанзчул а дукха овсарагIа, дикагIа леларгбар тха болх цхьацца халонаш духьала ца уиттаре. Эггара хьалха аз арга доккомплектацена эшаш йола сборни аьшкабетонни металлонаделеши керамзити бахьан лехьа дукха ха йов тха. Масала, 9 этаж йолча цIеноашта монтаж яь доал тхо пхи кхаь кIира. хIаьта доккомплектаци еча материалага, механизмашка хьежаш, дешIама доацаш дагIаш бутт а ши бутт я ха йов тха. Из бахьан болх ритмично дIабодац. Масала, цу бахьанех укх шера январь бетта план 50 процент, февраль бетта план — 180 процент, апрель — 140 процент, май — 106 процент, июнь — 100 процент, июль — 80 процент кхоачашъеш хиннад тхо. Цу хронометражо хьахьокх тха балха цхьаккха а ритмичность ца хилар. Шийна эшаш йола материалаш а механизмаш а хилча шин бIаь процент кхоачашъергдар вай бригадо.

— ЧIоагIа хало лоя комбинато гIишлон материалаш ма эшша арахецара квалифицированни болхлой ца тоъар бахьан долаш, шоллагIа-дале планагIа 350 тонн дезача метте 250 тонн мара дагIац комбинате металл. Во латт гIулакх пекадта чура изоляци яра чIоагIа эшаш йолча керамзитада Iалашъяра гIулакх а. Во доаттаь подъемни механизмаш гIишлон механизмай управлене. ЧIоагIа тха балха тIа IатиъаI хIама да подъемни механизмаш ца тоъар, уж ханнахьа ца лоаттаяр. ХIаьта а шоашта могар ду монтажникаша пачхьалкхен план кIал ца йитара.

— Iаддал - Хьамид, массанта вIашIехьъьккхай шун участке гIишлошъераште юкъера социалистически язь, хьалхара моттиг хьанга я?

— Тха участка гIишлошъеча площадке вIашагIъеллай социалистически язьа кулгалдара штаб. ХIара кхт ди массаза доал итогаш ю штабо. Шоайла язье ьинна болх беш я керттерча дакъе ши бригада: са яри жданов керте латтари. Итогаш еш деррига а теркаме доац — балха ханах, техниках пайда эцара коэффициент, кхоачашбаьча балха объем, къахьегама дисциплина, кхом беш гIишлон материал дIаахийтар, иштта кхыдола дешаш. Таханарча дийнахьа хьалхе лелаю са бригаде.

— Чуйеча цIеношца доза паьха хьаштеш дикагIа кхоачашдара фу ду хьа бригадо?

— Наха чубаха квартираш саггота ювилга а хоеш, серрига низ дIалу са 42 сагех латтача бригадо уж сиха а, дика а, паргIата хургйолаш а хьяра. Вай заман технико, наьха говзало торо хулийт уж декхараш толамца кхоачашде. 20 цу хьалха из хьоадича саг тешаргвацар — укх воргI бетта 71 квартираш чуйола ахкаш цIеноа монтаж а яь дIаденнад вьлча. Тхона из карагIдаьннад. 144 квартира йола цIа дIаденнад са бригадо 41-гIча микрорайоне (хIанз нах баха хайшай цу чу). Цул совгIа, отделка а, яь дIаденнад саха 70 квартира йола шинаш цIеноаш — уж л микрорайоне да. 36 квартира чуйола цIа — Первомайски улицагIа. ХIанз монтаж чакхйоалаш латт Кирова проспектагIа 70 квартира чуйолча цIеноашта.

Бригада сий хьалдоаттадер, къахьегаме цун ка йоалийтар къаьнагIа, говзагIа бола болхлой ба. Уж ба, масала, шоай сменни нормаш даим 150—160 процент кхоачашъеш бола монтажникаш Штергер Давид, Яхьяев Висит, штукатураш Епифанова Антонина, Пашкина Ксенья, Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни гIишлонхо Сатуев Мутуш, электросварщик Сидоров Василий, болх беше а сайрийна дешаш институт яьккха воллаш латта коммунист Умахон Ахьмед, иштта дукха кхыбараш.

Торонех пайда эца

Сентябрь бутт республика юрта боахама болхлошта геттара бехктокхаме ха я. Хьайбаш чулоаттадеча помещенешта ремонт яь яккха еза, кхоачам хилаш доакъар кийчде, тIехкьара чуэцаш йола культураш чуийца яха, гурахь дув ялат дIадийна даккха деза. Дукха балхаш чакхдаха деза сомий бешамаша, баьцадаарий кхашка.

Укх шера къаьстта дукха терво ю объединенерча боахамаша хьайбай продукци алсамъяккхара. Цу гIулакха чIоагIа лоархIаме да дикал лакха а йолаш, шортта доакъар кийчдела.

«Чечеавгушсортсемпром» объединене боахамашка шерагара шерага дукхагIа леладеш да хьайбаши коа тIара оалхазараши дакъеннай цар продуктивность а.

Хьайбаш леладечарна хьалхашка доккхий декхараш латт. Уж ба укх шера 13,5 эзар тонн шура, 3 эзар тонн дулх даккха дезаш. Цунах пачхьалкхенга йоалла еза 11,2 эзар тонн шура, дулх — 2,6 эзар тонн, тха — 900 центнер.

Уж декхараш кхоачашдоа укх шера Iалашъе еза 8,2 эзар тонн йол, 70 эзар тонн силос, 4,8 эзар тонн сенаж, 24 эзар тонн концентрированни доакъар.

Толамца кхоачашду доакъар Iалашдара балхаш Гудермесски района «Терек» яхача совхоза болхлоша. Доакъар Iалашдара ерригача республике кхайкадаьча шоллагIача месячнике хьалха латташ хьабаьхкар уж.

ХIанзале укхаза кийчъяьй 1,3 эзар тонн йол, 1,2 эзар тонн сенаж, 7 эзар тонн совгIа силос, 300 тонн баьций хьоар. Яьча итогашка хьежача йол кийчъяра шера план — 108 процент, сенаж — 210, концентраташ — 100, кхина доакъар — 113 процент кхоачашъьяь цар.

Доакъарца кхоачамбарга хьежжа я хьайбай продуктивность а. Из яккхара тIехьаюсаш хинна совхоз лоаццача хана хьалха латтарех а хинна дIаэттар доакъар Iалашдара йоагIа йоакхо яр бахьан долаш.

Цуьна цхьана объединенена чудоагIача дерригача боахамаша де мел зезар дац хьайбашти кхоачам хилал доакъар Iалашдара. ШерагIара шерага кIезигагIа йол Iалашдьо «Атагинский» совхозо (директор И. К. Калинкин, керттера агроном М. А. Пинчук). План 1,1 эзар тонн йолча укх шера укхаза аргIашъа вIашкатехар я еррига а 400 тонн гартта йол, 9 эзар тонн сенаж хила езача Iалашъьяр 200 тонн мара ац, кхоачашъе карагIдаргдац силос кийчъяра план а. ХIаьта концентрированни доакъар эшачох 90 процент мара Iалашде вIаштIехьдаргдац. Доакъар ца тоарга хьежжа я хьайбашкара йоаккха продукци а. Пачхьалкхента шура, дулх дохкара план кхоачаш ца еш йисар ахераш болаш гIулакх эттад цу боахаме.

Йолча торонех бизза пайда а эцаш, гIожа а моша а доакъар Iалашдеш яц «Лермонтовский», «40 лет Октября» яха совхозаш.

Объединенева чудоагIача боахамаша геттара эсала Iалащду концентрированни доакъар, выжимкаш, ховха ткъовронгаш, эра, шекара свеклай лордаш, генарий кийнаш.

Хьайбаша доакъар дикагIа дуаргдолаш кийчду, еррига доакъара цехаш тоаль вIашгIехьъяьхай хIанзле, цул совгIа, баьций гранулаш ю керда цехаш кастта хьалъяь аргья «Лермонтовский», «40 лет Октября» яхача совхозашка, яьккха пхи саьгтар бетон а хьакха кийчъе лаьрхIад силос йоллара.

ХIанз боахамий кулгалхоштеи специалисташтеи хьалхашка латта декхар да, ха йоа а ца еш, юртбоахама продукци чаахъяьккхача юхе юса отколаш, шекара свеклай лордаш, кхыдар Iалаш а дань хьайбашта Iа доаккхаргдолча моттигашка хьатIаозилга. Ерригача торонех бизза пайда эце доакъар Iалашдоа а хIаьта цунца цхьана дулх, шура яккхара а пачхьалкхен планаши тIаийца декхараши толамца кхоачашде вIаштIехьдаргда.

Х. ДИГАЕВ,

«Чеченингушсортсемпром» объединене керттера зоотехник.

Селхан Грозне йепайоввоиЦIеи лекционни зале гуллбеннабар республикански газетий редакцей, телевидене студей радион, книжни издательства, «Грозненский рабочий» издательства болхлой, Республика журналистий Союза правлене вIашагIъеллача

АРГIАНАРА ЗАНЯТИ

балха говзал лакхъеча школа аргIанара занятй хилар цига.

Боахама механизм дIахо эргаьккхарен планировани тоарен хьакъехьа лекци йийшар экономически Iилмай доктора, СССР Госпланерча Iилма-тохкама института профессора В. М. Слободина.

СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий Министерства хьалхарча секретара Г. А. Павлова йийшар «ХIанзарча дунен халкъашта юкъерча хьала актуальни проблемаи СССР арахьарча политикай хьакъехьара» лекци.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Селхан Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума заседани хилар.

Заседане дийцар Веденски районе беча дукха бераш даьча нонашта совгIаташ телара балха хьалахи царна орденаши медалаши дIателараха, КПСС XXV съезда решенешкен «Идеологически, политика-кхетама болх дIахо тоабара хьакъехьарча» КПСС ЦК Соцамга хьежжа долча халкъа депутатий Советий декхарий хьакъехьарча» СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Соцамген хьоккамашкой къахьегамхой къахьегама, быта, салаIара хьалаш дIахо тоадара Шалински района халкъа депутатий Советаша беча балхах, Советий сессеш кийчъярех уж чаккхъяхарен практика дIахо эргаьккха тоаеш Надтеречни района халкъа депутатий Советий исполнительни комитеташа беча балхах. Нохч-ГIалгIай АССР гIолла РСФСР районни (городской) халкъий судий халкъа заседателаш хоржаш хиннача хоржамий итогех, кхыдола дешаш.

Дийцача дешаех доагIараш доза соцамаш тIаийцад.

Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо иштта тIаийцад дукха бераш даьча нонашта «Мать героиня» яха сийлен цIи ялара, дукха бераш даьча нонашта «Материнская слава» яха орденаш «Медаль материнства» яха медалаши ялара, «Къахьегама ветеран» яха медаль къахьегамхошта яла а оттабарах доза соцамаш.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА — ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

КЕРТТЕРДАР ДУВЦАНЗАР

Сунженски районерча хьункомбинате отчетно-хоржамий партийни собране докладчика, партбюро секретара Казютас доклад яра йийхар 20 минут. Собране регламент чІоагІйир коммунисташа. Бакъда, 20 — 30 минут яьлча а чакхъялацар доклад. Коммунисташа дехар регламент лелаелга. Доклад йІаьхъелар. Из йІаьхъйилар-м хІама а дацар из во кийчъяь хилар мара. Хьалхарча тхьаь минута нов. Казютас дийцар вай мехка даьхача, укхаза волча хІаранена газеташ тІара довзаш долча толамех, хІаьта доклада вож дакъа тара дар баьча балхах предприяте кулгалхочо еча воча оттета.

Партбюро секретара цхьа дош ала̇нзар социалистически яхь вІаштІехьа мишта яькхай хьахайта, агитатораша, политинформатораша, пенгазеташа баьча балхах. «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» КПСС ЦК баьча соцам тІа аьнна да: «ХІара коммунист, из миччахьа а къахьегаш вале а, ленински парте идеяшта пропаганда еш, цу ІалаьмАте боккха лоархІам болча гІулакха шийи еррига знанеш, дега беррига низ дІелуш хила веза».

Дика кхетадеши къахьегаш аьннад: «ХІара коммунист...» хетаргахьа нов. Казютана дика бовзаш хила деххир да из соцам. Бакъда, цу документа пункташ кхоачаш мишта ю оалаш хаванзар коммунисташта партбюро секретарагара. Иазал агитатор, политинформатор ва, иазал лекци йийцай аьнна, массехк дош а аьнна, дитар из дош.

Доклада раьза боацача коммунисташа чІоагІа критика йир доклада положенешта. Шоаш къамаьлаш деш духха хІамаш тІатехар цуна.

Коммуниста Помитова аьлар, нагахьа санна секретара доклад партбюро йийцалларе бюро членаша дикка тоае мегар из. Коллегиально кулгалдар телхадар да из ца даьлга. Шоана хьаштдале партийни дисциплина толхаяр да. Отчет юкъарон из чІоагІъяроп торе лу бюро берригача членашта хетор юкъедахьа, пар замечанеш чоте яца.

Отчетни собране хьахьекхача тайпара парторганизацера дисциплина дика яц. Цхьаболча коммунисташа шоай хаинахьа дІателаш членски взносаш, цхьаккха а бехказа вала бахьан а доацаш къаьст-къаьста коммунисташ партийни собранешка ахац, хІаьта цхьа собрени ца еш йисар бахка боагІа коммунисташ хьа ца бахкар бахьан долаш. Из тайпара хьал духхьал Іатіъ производственни дисциплинана а.

Хьун комбинате кІезига моттигаш яц нах балха тІехьабусаш, балха тІа норта бохабу маларш мелаш. Хьал иштта доллаше а цхьаккха а коммуниста бехк баьбац партийни къахьегамен дисциплина толхаярах. Болх бец яц цовиъостий суд. Цехий начальникаша, царна юкъе кІезига бац коммунисташ а, къаракъаш мелараш, прогульщикаш къайлакхухь. Собране масалаш кхийлар болхло шин бетта балха ца веза а из балха лоархІаш хиина моттигаш ювцаш.

Квартале баьча балха итогаш яр а хьалхалаттарашта премеш телар а боккха лоархІам болаш долгах шеко яц. Бакъда, коммунисташа собране даьча къамаьлех хьагуш дар квартале баьча балха итогаш яри премеш дІаялари мала яхь вІаштІехьъяьккхара кхы дош хІама доацилга.

Доклада тІа а коммунисташа къамаьлош деш а цхьа дош ала̇нзар къаьст-къаьстача болхлоша хІара денна йола заданеш кхоачаш мишта ю.

— Социалистически яхь, — йоахар собране хьун комбината директора нов. Тарафрико. — партийни организаце доал ца деш чакхъяьхай. Цехо план кхоачайийча цига дайде долх вой байрахх а йиш, цул тІехьагІа деррига а дицлу. Партбюрос анализ яьяц цеха, бригада, болхлочо бета балха. Принципиальни мох баьбац негативни гІулакхий. Укх шера комбинато соахкарчул воаІа бу болх. Бархі структурни подразделенех йиъ лоархІаш плановы заданеш.

Партийни балха тІа кхоачамбоацараш хилар, нахадара кхетама болх лерттІа ца лелабаро бигар арахецца валови продукци кІезигъяларга, плановы заданеш кхоачаш ца ярев.

З. АНДРЕЕВ.

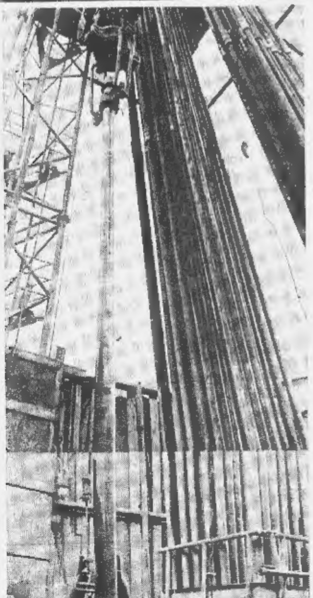

НАРЬЯН-МАР СУРТА ТІА: аргІанарча кІоаргачу скважиние бурув тохар. Нарьян-Марски мехкдаьттана разведка еча экспедици къахьегамхой болх беш ба.

С. ГУБСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Грозненски маькха комбината чуйоагІача шоллагІча маьхк еча заводе дукха болхлой ба дог гІоздоаха толамаш я доахаш, шоаш тІайийца социалистически дехараш хаддаза тІехкхоачадеш. Цар цІерах йоахача хана предприяте кулгалхоша эггара хьалхарчарна цІи йоаких бод хьувта Магомадова Іашата, опарщица Ахмадова Лейлай, мастера Комарова Нина Николаевнай.

СУРТА ТІА (аьрдехьара аьттехьа): юнчъеча булочни изделешта ечча анализий динешка хьожащ ба бод хьувр I. Магомадова, опарщица Л. Ахмадова, мастер Н. Комарова.

И. ПЛИЕВА сурт.

КХЕТАМ БАЛАРА БОЛХ КОМПЛЕКСНО ЛЕЛАБЕШ

Тха завод экономически а социальни а деІайоалара Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен университета Іилмахоша оттаьча плано торо кулиит боахама дешаш къестадарга партийни хьигапе хьажа. Шийи практически болх шин лостамагІа бу партийни комитето: пхъа-дале йолаш йола план чакхйовх, шозлагІа-дале из план эргайохтаи толара тІабгрзабаь болх бу. ТІехьарча хана хиниа хулацамаш терк ал а деш.

Укх лостамаш белгалдаь за 1979 — 1980 шерашка болх бара оттаьча перспективни плана тІа. хІаьта иштта профсоюзни комсомольски комитетий планаш тІа. Цу планаш тІа оттаь мероприятеш предприяте пачхьалкхен план кхоачашъяра, технически прогресс сихъяра, къахьегама овзоуле айяра, арахеца продукци дикагІа хилйитара тІаерзаяь я.

Цхьдола дешаш а да цар тІа: къахьегам вІаштІехьбаккхар, производствана доал дар эргадоахаш тоадар, къахьегамен бытеш хьалаш дикагІа хилийтар, болхлой квалификаци, дешара, культура боарам айбар, социалистически яхь дикагІа вІаштІехьяккхар, къахьегамен пачхьалкхена дисциплина тоаяр, къахьегамхоипта коммунистически кхетам лучара къахьегача коллектива бехктокхам айбар.

ЛаьрхІа хиниа духха гІулакхаш чакхдаьха даьнна. Шерра дІаьлрмай балха бригадни метод, заводе вІаштагІ а елла болх беш я 34 специализированни бригада.

Тоалуш доагІа быта хьалаш: болхлой Іалешбаьб барзаьхий лаьрхІача формаца, шоллагІча смене мах боацаш кхача тел.

Шоай практически балха тІа партийни комитето, цеховой партийни организацие шерра пайда ец политически экономически дешара системах, коммунистически къахьегама школаех, «Знание» яхача общества юкъхьаьцарча организацех, мастерий, тІемен къахьегамен ветераний, кьонича специалистий, хьехамчий советех. Цунна лаьрхІа я керда болхлой коллективе хьацара, яхье хьалхле яьккхараш хоастабара, тІемен къахьегамен ветеранаш вІашагІкхетара хетаь чакхйоаха мероприятеш а.

«Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» бола КПСС ЦК соцам бувцаш завода партийни собрание коммунисташа духхьал хьадийцар кхетама болх бара коллективе доала кхоачамбоацараш. Тхо долча цхьаболча цехий, отделий кулгалхоша, мастераша лерхІ кхетам балара болх партийни организацие бе белаш ба, хІаьта шоай гІулакх план кхоачашъяр да аьнна. Механически цеха токара, кьонача коммуниста Петренко Виктора ше къамаьл деш аьлар участкера кхоачамбоацараш дукхагІча даькъе хулаш да коллективе кхетама болх мастера И. Сахарова вІалла а беш боацандаь.

Тхона хет берригача балха толам дукхагІча даькъе юкъерча звенои кулгалхоех тІеша ба аьнна. Укх ба балха гІа политически боахамен декхараш вІашн дуьза зеваш.

Заводе болх беш я мастераш школа. Цига биІцаб КПСС ЦК соцам.

Юкъерча звеной кулгалхошта хьехаршка декхар оттаьа коллективе кхетам балара болх цахаддаш лела бе. Партийни организаций секретараштта парткомо мегадаьд агитколлективай составага хьожилга. бригадираш, мастераш, участкай начальникаш юкъе я бохийташ уж чІоагІъелга.

Парте Центральни Комитето белгалдаьа еррига партийни организацешка масала а тервал бе белаш агитхой хьалхебара болх болга. Тхона хетачох, цу хьалхъетча дикка гІо дергда тхона керда хьаьхча къахьегама ветераний совето.

Парткомо кьонача коммуниста школе цин занятии яьй КПСС ЦК соцама хетаь.

Ховш за идеологически балха эффективность предприяте боахом лелабарах хьахиниараца тохкилга, ТІехьарга шерашка тха заводга технико-экономически хьокхамаш тешаме дацар.

1979 шера заводо дакка тоабаьб ший болх, II квартале лелаьча социалистически яхьа итогех завода коллектива хьожаьй автомобильни транспорта Министерства кхоалагІа призовой моттиги Ленински района предприятешта юкъе кхоалагІа моттиги. Цу толамаша тхо гІадуе, бакъда сатийна дагІа дата дац тхо.

Оаха кхетаду партийни организацие, еррига коллективо бе белаш дукха болх болга.

Л. КОНЧАКОВА.

«Автоспецоборудование» яхача завода парткома секретарь.

Ира хоам

Дай боаца сеялкаш

Сунженски района «Восход» яхача колхозе я ялат дІадув 7 сеялка. Царех цхьяраш ехаш шоллагІъяраш тІера оаттелаш дІаяьхан я. Укх деношка дІаде доладергдолаш да ялат. Царех цхьаккха сеялка кийча яц из болх бе. Уж латт йоархІаш къайла а аьха, хІаьта царна юкъе а вахьна дикка леэача мара корайоагІаргйоацаш а я.

Колхоза председателе М. Ю. Гадамаурен инженера М. Хациевен шоаш йолаш ираш тоа а ца еш, цІена йиъ сеялка йийхар района юрта боахама кулгалхошкара. Цар расчет нийса яр, арифметиках дика кхеташ ба председатели инженери. Царна хов 390 гектара тІа ка бола ялат дІайс йиъ сеялка тоъаргйолга. Цуна цхьаш дагадоханза далац ший пхьегІаш бІехъелта воча сесаго ший марага, цІена яраш оца вайна, аьнннад яхеш дувцар.

Иштта гІулакх доллаше а района юртбоахама управлене Волгарера ена цІена ши сеялка езар царна. Уж селиеваш а, дс деза довл ца дарех, ялат дІаде кийча яц. ДІа-хьа яхьа аттагІа долчча тайппара вІашагІа а рьха хьасна уж къачеттел вІашагІъехаиц, хІана а. Уж а, ноакаш ворхІ санна, найда а болаш йов мегаш я.

А. ЗИМАРИН,

«Знамя труда» яхача газета редактора заместитель.

Вошал долча халкъий дезале

ЮХАХЬАХИЛАРА НОВКЪА

Дукха ха хьалха деиз Аральски фордах кхетача Аму-Дарья яхача додача хин йистошка сийцай Каракуми Кызылкуми яхача яьссаленашкарча къеча даьгІенашка доахан доажалеь. Чкъарий дийца кІа, джугура (берца гайпаех цаІ), люцерна ювш хинна племенаш. ВІаргчача шера, шийлача а йІайхача а хана, Іаьржа кхакха куйнаш хиннай царна тІатохнаш. Цу дукха лолахоша, каракалпакаш — Іаьржа кийнаш — аьнна цІи тиллаи царех. Цар дегабуам беш хиннабац. Яьссаленашка баьхача наха деза лоархІаш хиннад Іаьржа бос бола хІама, хІана аьлча, Іаьржача лаьттан, вешта аьлча, дІадийнар хьахулача лаьттан эІаммига дакъилг а деза хиннад цар, цо ваха торо луш хиларгІа. Куйнаца дувзаденна хиннад сага сий; сага керта тІаца куй яккхар чІоагІа цун сий лоадеш хІама лоархІаш хиннад.

ВІаьшерашка къело пІалбихьа, лазараша, мангало бун санна хьоккаш хьабаьхкаб каракалпакаш, цулуъа вай бІаьшере йолалуш иттаи эзараш лоархІам бола нах мара биса хиннабац царех. Хозахета оацаш хинад цар илаеца, «Вай геттара кІезигденнад, нагахьа санна чІоагІа мух боале, по гІомарца цхьана дерригаш а дІадахьа а мегаш...» аьле.

Из мишта хила таралуш а дар, нагахьа санна зама хувцена еяре. Октябрьски революце гІо дир каракалпакашта халкъ хІалак ца хилийта а шоай пачхьалкхе хьаг а. ХьалхагІа хьахилаш автономни область, тІехьагІа дІакхайкайр Узбекски ССР чулха Каракалпакски автономни республика.

Автономни каракхаьчача, мишта хьаргъа къаман экономика яха дош къоастаде доладелар халкъ ХьакъалагІа хІама дар эггара пайдагІа йола производство хьаргар. Моттигерча хьалашка дийлача ца боамби лелабелгадар. Узбекийа ирсини селекционерий гІонца каракалпакашга хьийир боамбе кастта кхачаш дола сорташ, балдаша механизаци йир, гектара гІара 25 — 30 центнер чукхахьа болабелар боамби — из кІезагта цІезигагІа мала бацап Узбекистана центральни районашка чукхехьачул. ЦІи хезаш Каракалпаке иштта мехадорте додача фух долча дугаи дьодерчан хьувкъам лакха хиларгІа а.

Атта бац каракалпакски лаьтта леладе къахьегам. Керда лаьтташ гІомара кІалхара хьадаха деза, кІенига мах бодац каналаш даккхарга а. Дукка низ дІалоац ший йистош ю а юай наст-наста тьарсам хувцача. Аму яхача додача хина лоттабеча ксовсамо а. 40 шу хьалха цо ІолйІихьар хьалха республикa столица хиина Турткуль. Каракалпакий метала пох оал дейгиш — хІалакхилар. Дейгиша дукьалдаьккхар наха шоай хьаькъала техникеи. Кьаьна городаш тоаьй, керданаш гопахьа букташ а етташ чІоагІъяьй. Хина хІанз регулироваи ю низ болча гидроузлашца. Царех эггара йоккхагІъяр хьалъий дукха ха йоацаш Тахнаташ яхача города юхе. Цо торо хулийтаргъа эзараш гектараш долча баьх ихкача лаьтташта хий дален боамбен дугаи хьувкъям шозза тарга слебакххен.

Каракалпаке хІанз керттера моттиг бозабил цІенбеча, текстильни, металл чакхдоаккхача, цІенош хьалдеча довкьоша дІа а лоацаш йола дегІаена промышленность я. ТІехдика Іалашъяьй республика электроэнергеца. Долаш да укхаза мехкдаьтта а. Каракалпакски АССР территоре тІа гІолла чакхйоал Урала предприятешта центран доатор телаш йола эзараш километраш йІаьха цІи газопровод.

Машиинаькъо берригача мехкаца йийзай Каракалпаки. Укхаза я тІокаькъий цера сеть, дегІаепай хи тІарен форда тІарен судоходство. ХІаьта а эггара популярнегІа доаа транспорта дакъа фегарадар да. Аэрофлота моттигерча отделене дакнегІа, республике бахача нахах ахаш фенарча новкъа гІолла дІаюха болх шера.

Каракалпакий вахар хувцадаларах дола вай дувцар деррига чулоацаш хургдац, нагахьа санна цар культура дегІаяраx ца вале.

Гаьнна къаьнача хана деиз лаиха хиниаб яьссаленe баьхача наькъа деша искусствацара безам. Цар дагалийнад фаьлгаш, поэмаш, цхьа баьъан доацаш дацар цу польех 20 эзар мугІ бола цаІ — «Кырк - Кыз» («Шовзткъа йоІ») — Лун Арагон яхача французски писатела «Илиадахи» «Одиссеехи» таръяр. «Эзараш дола дувцараш, повесташ, иллеш, историш диц ца долийташ дага лоаттадаьд каракалпакаша», — аьддаьд XIX бІаьшерене ваьхача казахски Іилмахочо-просветитела Чохан Велихавова. Дага лоаттадаьд шоай йоазув ца хиннаьь. Кхыметтел революц хиннчул тІехьагІа а каракалпакий берриша цхьан юкъа Іомадаьраш доаллаха дахача вошал долча халкъий — казахийи узбекийи — учебникаш дар. Шераш дийлар метта лексически рузкъа довза, алфавит оттаде. каракалпакски меттала хьалхара ибат арахеца. ЦунгІара дІайолаелар культурни революци а, эггара хьалха кхийнараштa юкъера йоазув ца чан дІйалаккхара йола шера кампани. Официальни статистиках, цу хана укхаза вжарнеи юкъе алхха шиъ мара вацар дешеи яздеи ховш.

ХІанз Каракалпаке ба шера боакъаш бола поэташ, прозаикаш, драматургаш. Цар произведений переводаш шерра йовзаш я кхыча республикашка, арайоах довзол дехьа.

Революци хилалехьа каракалпакашта йовзаш лацар специфически изобразительни искусстваш. ХІанз укхаза уж шанике а йолаш я. Уж искусстваш хьалъоттача юкъарча доацаш данъа довзаш хиниа ши саг ва, уж хьоахабе лов сона.

Бандиташна дов деш вийнача къеча ахархочун, школа-интерната кхетам бенна йоІ Айимхон Шамуратовах хилар Каракалпаке хьалхарча артистках цаІ. Самодеятельни группе выступленеш е йолаелар из хьалхагІа, хІаьта Московски консерваторе Узбекски студи йистеяьккхача цхьан ханна къаман артистически шин коллективе болх бе йолалу, уж яр Каракалпакски филармонеи музыкально-драматически театреи коллективаш. Цо даьъна лоацаш цхьаккха а драматически спектакль чакхъялац театре. Айимхон Шамуратова юкъе йоацаш хилац нагахьа йола каракалпакски опера а.

ВорххІе а даь хана деиз каракулеви яа лелладерий кхета баьхнарий дезалера вера изобразительни искусстве Жолдасбек Куттымуратов. Эггара хьалха бІаргавйнаяр цуна живописи скульптурен юртарча школе. Итт шера дешаш школа яьккхачул тІехьагІа Жолдасбека йисте йоаих Ташкентски театрально-художественни института скульптурни отделени, эггара хьалхара каракалпакски профессиональни скульптор а хулаш.

1924 шера а тІехьа цхьанкха а шоай инженер, агроном, экономист вацар Каракалпаке. ХІанз хІара юрта ба итташ лакхерен лаьрххІа йола юкъерен образования йола специалисташ. Нукусски университета, Узбекски ССР Іилмай Академе филиале, кхыча дешарен Іилмани заведенешка балхаш деш 300 сонгІа Іилмай доктори кандидати ба.

Повзаргйоацаш хувцаенний халкъа быт. Столицерча Нукусски краеведчески музея революци хилалехьарча хана хиннача каракалпакаш баьхача моттигий макет; бІегІинга бунаш, чухь йоагаш цІерош, гоннахьа багІаш боамбе халаташ а духхаш бола нах... ХІанзарча хана каракалпакски юрташи городашт эсалагІа яц европейскичарел.

ВІубенна кхоненгахьа бІарг нхоабаш ба Советски Каракалпаке бахархой. Шоай низ ша кхобеш къа я хьегаш оаза теха бешинаш санна товенна йола оаза санна ю цар яьссален лаьттех.

Геннадий КОВАЛЕВ.
(АПН).

КЪАХЬЕГАМАХ ДИКА КАЙОАЛАШ

Шийна тІадилла гІулакх даим дІена кхоачашдеш я Грозненски № 2 йолча гІишлон-материалий комбината битумни каькат арахецача цхелагІа цеха коллектив.

Шоай балха моттиг дика лораеш, ха зехьа ца йоаеш, хІаране бехктоикхам кхетабеш цеха болхлоша къахьегаро кхоачабаьб уж дикача толамашка. Уж хІана иттанчу пятилетка диъ шера кахьет арахецара план кхоачашъяь бовла боахк.

Диъ шера планагІа 71100 тонн каькат арахеца дезача, коллективо сентябрь бутт юкъе кхоачаш арахийоар 70510 тонн каькат да.

ДІаихача пятилетке укх хачарчунца нийсйича уж цифраш тоъал лаккхьений. ХІара денна лаккхуш я коллектива къахьегама овзарле а. тІехьарча дента из дІаккхьчай 100,7 процентага.

Массадолча толамашта гІехьашка къахьегамхой латт. Цудухьа цІи яикха йоагІа цеха балха белгалъьйинача, бригадин методагІа къахьегача. Д. Ориночноси. С Исаевен кулгалдеча бригадай.

Х. АУШЕВА.

ДАГАЛАТТАР КХОАЧАШХИЛЧА

Дукха ха йоацаш дар из. Грозненча гІишлон материалаш еча шоллагІча комбинате. Предприяте шин аргІанарча смено болх дІаболабаьбар хІаьтта. Коа латтар тайп-тайпарча марках йола автомашинаш. Цу чу баьгІа водителаш хьекхаш бар шо-шоай машина кузов хьайкиэарга.

Цу хана сона хьатІавера «Чечингстройматериалы» яхача производственни объединене автобоахами эксплатаце кулгалхо Букаев Сайда.

— Гой хьона, — аьлар цо машинашкахьа пІелг дІа а хьехьа, — дІа латтача № 36—74 ЧИД йолчуч тІа вагІар ва-кха Арсамбиев Салаа. — Мел доккха хьинар, эхь-задел долаш саг ва из хьона хоаре?

ТІехьагІа хаира сона из иштта долга а Салах лаьца новкъосташа аьлар бакъдолга а.

Хала да коллектива иштта везача, лоархІача сагах яаде. хІана аьлча, кІезигдукха а гІалат воале, сий турпала а дуна улаув болх бечарна а дета вас хургІалаш санна хетар сона.

...ЗІамига волаш маггабочча кІаьнкашта санна езар цуна техника. Мол лагІча кІаьнко санна «со шофер хургва» оалар. Бакъда, техникаца чам болийтар, из езалийтар вар цун даьвоша Арсамбиев Салами.

— ДагадоагІа сона, — дувц Салас. — шин автомашинаца даь-воша тха коаха, кхыча берашка дІа ца кхоачийташ во бе а деллe вагІар со машина чу.

— Цкъаза цо шийца а вигар со, цу хана духха хеттараш дора аз цунга машинах лаьца.

Арсамбиев Саламна а хоза хетар вешин вошийн деррагІа вахаe безам болаш волга хайча. «Аса а бен хьона са болх, кІаьнк, тІехьагІа ховрдаи хьона из», — оалар Саламо.

«Чечингстройматериалы» яхача производственни объединене автобоахаме валехьа Арсамбиев Салас ах шера тарга болх баьб «Грознефть» автобазе. Бакъда, опыт Іоае, говзала «къайленаш» гуланха кхелар цун цига. Салий къахьегама ниъ автобоахаме дІаболабеннаб ала нийш в майрра. хІана аьлча, укхаза чІоагІъеннай цун дикагІа мел йола оамалаш, укхаза хьахиннаб цун дотташий...

ШоллагІа цІа хиннад Салийна автобоахамех, хІаьта коллективах — шоллагІа дезал. Тахан Салас дог тІара баркал йоах цу деза моттиг дІатаьа шийна гІоновкъостал даьча водителашта Мудаев Къоасамо, Ефимова Николайна, кхы дукхача наха.

— Уж санна бола нах коллективе нийсбаларах тоио хиннай укх тІеххьарча шерашка автобоахам хьалхарча мугІаре хилийта. Доккхал деш дийцар сона Салас ше болх беча коллективах, цун дикача гІулакхех.

ХІаьта 1972 шера ше гараже балха вена ха а дика дагайоагІа Арсамбиевна. Цу хана во хьал дар укхаза, болх бе етта дацар; къаьно, тишъенна яр автомашинаш. Бакъда, коллектив дика хиларах а цо дика тІаьцарах а боахамера дІа ца ваха лаьр хІар Салас.

— ХІана-м моллагІчун а безам тІаоаргбоалаш товденнад тха гІулакхаш, машинашта лаьрхІа кхоллеиаш яьй, коа асфальт билаб, хьаьлъий электротоахарие цехаш, йолаш я бытовкаш, душевойш... — Тха директора Арсанов Мухьмада а кхыча кулгалхоша а хьийгача къикх даьнна бертат да из.

Социалистически яхь тёрко а еш къахьегам нийса вІаштІехьбаьккхарах боахама водителий торо хиннай баькІ бетта программа толамца кхоачашъе тхьо тонн гаргга бензин кхоае. ХІаьта укх шера шоллагІча квартале итогегІа РСФСР Промстройматериалы Министерстви дика баьб аьнна белгалбеннаб коллектива болх, ахчан совгІат а луш.

Барт-цхьоагІо болча цу коллектива сий лакха лоаттадеш хьавоагІа Арсамбиев Сала. Цу тайпара хилара уйла чуйоссаш цо дига табельщицалла болх беш йолча шай цІен-нанна а водигсь волча ший даь-вешик воІа а. «Предприяте сий лакхдалар» — вай тайпан сий лакхдалар да», — оал. Коллективо лоархІаш, массаза а хьалха латташ ба Арсамбиевгіар. Иштта. Салай даьвоша Салами дика къахьегамхо а кьоначар хьехамча а ва. ХІаьта Салас шийна тоагІа диъ шера план хІаьлехьа кхоачашъяьй. Цхьа шера декхар а В. И. Ленин ваь 110 шу дузача денга кхоачавдe лаьрхІад цо. Теш Сала цу даькъе ший аьтта баргхиларах. ХІана аьлча, шийи болх чІоагІа дукха безаш, цунах бохкха салоІам хулаш саг ва из

Цулухьа хьахулаш санна хет сона Арсамбиев Салий толамаш а. Коммунистически гІулакх леладу цо балхаца. Деррига а лаьрхІа, хоадамбаь да цун вахаре, къаьстта балха тІа.

Ленински парте мугІарашка отта кийчлуш ва со, тІаккха кхы а дикагІа къахьега, дерригнена хьалхацхара бехктокхам лаккхургба са. — йоах цо.

Ше беча балха тІа кхоачамбоацараш нийсделча хала хет Салийна. Производствах цун дог лазилга да из. Иштта хул дикачоа, пайда баргболчоа тІаккхуш хилча. Лене дар юстара даннхара нийча хилча.

— Цкъаза болх дика дІа ца боаш моттиг хул тха, гІишлон материалаш еча заводашка грузчикий бехкагІа е кхыча бахьанех балха ха йовш, — йоах комсомольца Арсамбиева. — хІара саго ший балха моттиге декхар дизза кхоачашдоре массана а гІулакхаш дика леларгдар.

Шийи дика оамалаш цхьаь автобоахаме йовзийта Іац шофер Арсамбиев. ГІишлон материалаш еча шоллагІча комбинатера Грозненча машинаькъа станце битумни каькат дІакхухьаш ва из шийи ЗИЛ-аца. Цигарча коллективо а лоархІаш, сий деш ва.

Арсамбиев Салий дикача гІулакхий а лакха мах бу. Дукхаза теставаь сийлен грамоташца, баркалаш яьхад. Цо лелаю «Профессий дикагІвар» яха сий доза цІи. тІехьарча шин шера вІаштта еинай «Социалистически яхье воттавьнар» яха знакаш.

Р. ЦОЛОЕВ.

Щеча уголоке

«Путь к коммунизму» яхача Шелковской районерча колхоза шурий ферма коллективо шийна хьалхашка декхар оттадаьд шура йоахара шера задани Сийлахь-боккхача Октябра 62 шу дузаш кхоачашде. Из толаме кхоачашду цо. Шура йоахара итт бетта план хІанзае я чакхъяьккхай.

Де лерхІачунга кхачара ферма партийни организаце пайда эц политико-кхетама балха тайп-тайпарча формаех. Керттера уйла тІайохийт социалистически яхь вІаштІехьъяккхара. Политико-кхетама балха керттера моттиг я фермера цІе уголок. Из хоза кийчдаьча, паргІатача цІагІа я. Укхаза я библиотека, телевизор. Гойтара агитаце дувц доаркай скотникий социалистически декхарех. Коммуниста Р. М. Довскоеас лелаеча яхьа экрано дувц къахьегаме хьалхалаттарех.

Дийнахьа даьхача дикагІча толамех ха йир я «Тахан хьалха мала ва» яхача стенда тІара. Цу тІа каст-каста хул кьоначa Іаьсий лелаечун Арсаева Бучийн доарна Магомедгаджиева Халисатен цІераш. Бетта баьча балха итогаш йича дикагІча доарнанен Іаьсий лелаечоaн лу цІеча уголокера карара карара гела цІе вымпел.

ЦІеча уголоке еш лекцеш, докладаш, укхаза хетабу котбаьинараш, хьалха латтача доаркаша дувц шоай опытах. ДІадахача кІирагІа фермера дикагІча доарка А. Прониаас дийцар ше тІайийна декхараш кхоачаш мишта ду.

Хьайбаш леладераш болча каст-каста хул моттигерча школа лектор Д. Ерошенко. Доаркаша, Іаьсий леладераша, скотникаша чІоагІа уйла тІайохийташ ладувгІ цун къамаьлашка. Шийн аргІанара вІашагІкхетар цо хетадир КПСС ЦК «Производстволе лоралара болх тоабарен бокъонаш телхарца доаттабу къовсам чІоагІбаен хьакъехьа» баьча соцама.

Ферме хьошагІа ух Дубовской культура цІеи агитбригада.

Ферма коммунисташа КПСС ЦК «Идеологически, политико-кхетама болх дІахо тоабарах» баь соцам кхоачаибеш, кхетам балара болх къахьегача коллектива боахама гІулакхашца айхха бета лелабу.

Е. ВАСИЛЬЕВА.

КОММУНИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ ЛУШ

«КПСС-о къахьегамхошта коммунистически кхетам балар коммунизм бахьан лаьттабеча къовсамна лоархlаме фронт санна лерхl. Идеологически, политико - кхетама балха толамех тlа-тlа дукхагlа тийша да мохк экономически, социально-политически, культурни дегlабар, дегlаенача социализма торонех биэза пайда эцар».

(«Идеологически, политико - кхетама болх дlахо тоабарах» КПСС ЦК баьча соцам тlарп).

«Оргтехника» яхача производственни объединене къахьегаш ва 24 къамах вола 2 эзарнел совгlа саг. Объединене кулгалхой, партийни, общественни организацешна дукха балхаш ду КПСС XXV съезда решенеш чакхъяхара, нттлагlча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра коллектив сердагlйоахаш. Хlаьта цар дина ка а йоал.

Масала, «Электроприбор» завода болхлоша нттлагlча пятилетка яхь шера производство 17 процент дукхагlа хилийтай, 20 процент айьый къахьегама овсарле. Алкха дlадахача шера планал совгlа маьхала льнххай 230 эзар сом гаргга мах бола продукци. Яхье хьалхе боагlа уж уйх шера а.

Из деррига а карегlдоал идеологически политико-кхетамен болх шерра боаржабарах. Из лелабу 1976—1981 шерашта оттаьча комплексни планагlа. Цу тlа болгалдаь да цу балха керттера лостамаш: идейно - кхетама болх, политически, экономически дешар, патриотически, интернационални, атеистически, къахьегама, нравственни кхетам балара, физически культура дегlайоалаяра, идеологически кадраша беш бола идейно-политически болх эргабоахаш тоабара дешаш.

Цу плана ларда тlа уттаю политико - кхетаме балха квартальни планаш. Агитатораша, политинформатораша гlо дара кийчъю цехашка, отделашка, цах бахача моттигашка къамаьлаш дара тематула. Марксистско - ленински экономически дешара юкъевлав 800 гаргга саг, е болх берех хlара кхоалагlбар.

Объединене хан-ханнахьа еш лекцеш, чакхйоах общественно - политически чтенеш.

Предприяте профсоюзни комитето партийни организаце кулгал а деш, дика вlаштlехьдоах кулгалду инженерно - технически болхлой коллектива политически къахьегамен хьинар айдеча хьинаре дакъа лоацаш хилийтар. Шингlа хьахиннадац тlаяхийттача продукци 93,5 процент къахьегама овсарле лаьхкъяра чотах арахецар.

КПСС ЦК решеней, новкъоста Л. И. Брежнева къамьлий, «Зlамига латта», «Юхадийхдалар», «Целина» яхача цун книжнай ларда тlа партийни профсоюзни организацена дукха хlамаш даьд идейно - кхетама болх тоабеш, цун эффективность лакхъеш. Хоалуш динагlа а лел вахара гаргагlа а да партийни, комсомольски, экономически дешар. Хlаьта партком заавком дешара ерригача формаех пайда эца гlерт динагlа йола опыт шерра дlайоаржаяра.

Ши шу хьалхагlа чlоагlа дийцар предприяте динагlча токарий Е. Щербакова, Ю. Касьянова дlадоладаь В. И. Ленин ваь 110 шу дуллаш пятилетка чакхъяккхара гlулакх. Хlана цу тайпарча йокхагlча планегlа болх беш ба объединене нтташ болхлой.

Ер да цхьайкха масал. Цхьоалагlча цехе цхьаболча болхлоша хьаллаьцар «Динамо» яхача московски заводе къахьегараша дlадоладаь мехе гlулакх. Цар опыт lомае болабелар коммунистически къахьегама вlошашка. Тlаккха нагахьа санна хьалха къахьегама овсарле айира хlаране ший план йолаш болх беш 50 саг хиннача. Хlанз нитта болх беш бlаьш

Коммунистически къахьегама, экономически дешара школашка шерра дlайоваийт «Цхьаккха а тlехьавусар улув воацаш» яхача девизагlа лелаю социалистически яхь. Хlанз цу девизагlа болх беш объединене болхлоех яхаел дукхагlа бараш, 7 цех, 40 гаргга участок, 60 бригада я.

Производства эффективности балха динали айяра завод технически дегlайоалаяра плана тlа лаьрхlа да къахьегама дикагlйола методаши прогрессивни технологии юкъекхахьа. Уж планаш кхоачаш а тlехкхоачаш а ец я. Цу гlулакхаша торо хулийт болхлой кlезигагlа хилийта а тlаийна декхараш тlехкхоачашде а.

Дикка лыхнай заводе пятилетка дийь шера кхоачашъяра тlехьара яхь а. Из юхь лелаеш 400 гаргга саг ва.

Укхаза чlоагlа уйла тlаухийт кагирхоица беча балха. Хlаьта из кхетадеш а да. Коллективе яхаш гаргга къона производственникаш ба. Цу хьакъехьа доккха дакъа кхоач хьехамчашка. Цар къонача болхлоша гlо ду коллектива биэза членаш хилара, дlател шоай профессионални говзал. Дукхача къонача производственникаша массехк дa лалалехьа тешшаме кхоачашъе йолаю производственни заданеш, чlоагlа лелаю къахьегама дисциплина, цар хьинарс дакъа лоац общественни вахаре.

Башха-дика хьехамчаш ба цхьоалагlча цеха шлифовальщица, «Приборостроене отличник» яха овак лелаю Шевченко Вера Ефимовна, вокхагlйола мастер. Къахьегама Цlена Байрахха орден лелаю Дьяченко Владимир Александрович, кхыбараш.

«Планированиш тоаярахи боахама механизмо производства эффективности балха дикали айяра ю воздействи чlоагlъярахи» бола КПСС ЦК-ни СССР Министрий Советен соцам арабеьначул тlехьагlа вреaбоаккхаш латт агитаторийи политинформаторийн болх, тайп-тайпарча школий, семинарий, кружокий программаш.

Хlанз коллективе массаккхьа а деш да производства эффективность айяра наькъех доль къамаьлеш. Шоай аргlанна уж а гlерт пятилетка дийлагlча шера планаш тlехкхоачашъяра дерригача халкъо лоаттабеча къовсаме доагlа дакъа юкъе лахьа.

Арахецача продукце динал айяр духьа хувцамаш даьд цехашка, участкашка, сменашка, бригадашка, къахьегама къастача болхлоша лелаеча социалистически яхь вхоташ кра методикана, хотдьинарг лоархl торонех дикагlа пайда яйцар, продукци тlехдина е хулийташ оттаь заданеш кхоачашъяр.

Кхетама болх беча профсоюза завкома доккха новкъостал ду культурно-сердалон организацешта. Предприяте я культура Дворец, цlе уголокаш. Тlеххьарча хана алкха ДК 20-нел совгlа тематически сайре дlайихьай, 3000 гаргга саг а волаш. Уж хетаьяр производстве хьалхалаттараша, коммунистически къахьегама ударникашта, предприяте дикагlча наха. Укхаза накхаш тийлар Советски Эскаре гlулакх де болхача къонача производственникашта. Культуре Дворце шоай харжархоица вlашагlбетталу моттигерча Советий депутаташ, хlаьта уж предприяте ялх ва.

Дукхагlча къонача болхлоша хьинаре дакъа лоац тайп-тайпарча кружокий балха юкъе. Токара - револьверщица Л. Фармакидова дакъа лоац эстрадни концерташка, доккхий производственни хьокхамаш а гойташ вокальни гlулакхаш дика доахнаш я Эльдиева Табарки, Катермакова Рая, Мусаева Лейла.

Е. МАКСИМЕНКО.

ПЛАНАШИ ДАЬРАШИ

Доагора транспортировка ечара кердадар

СССР хьалчй магистральни газопроводаш хьалъеча цхьаьнцарех пайда эцаш хилча доагора гаьнна транспортировка яра эффективность лакхъеш йола турбай керда конструкци.

Сибарегlен Юкъерча Азен дукха газ йоалла моттигаш хьаллларо lалаьмате чоалхане декхар оттадаьд: керттерча из эшаш бараш а дукхе эзараш километраш гаьнача газ йоаллача моттигашкарча газа тlа-тlа дукхагlча боараме транспортировка елга lалацдар. Из декхар традиционни наьккъаца къоастаде, вента вьгча давлени 75 атмосфери компрессорни станцешта юкъера юкъ 125—130 километри а йолаш диаметр 1420 миллиметр йола газопроводаш хьалъелеа дlало дахьа. lаламате хала да. Масала. Тюменера 300 миллиард кубометр газ мехка европейски дакъа тlа кхоачаяра деррига дlоахал 30 эзар километр дола цу тайпара 10 магистральни трубопровод хьалъе езаргьяр. Цу гlулакха дlахеда езаргьяр lалаьмате дукха средствах, дlаяхийта езаргьяр 20 миллион тонн гаргга турбаш. Доазол дехьарча мехкашка пайда ийбеш йола бlарча овгlув (40 миллиметр сома) бола цlенача а чоалхане легированни а болатах турбаш хьаяра тlахьожам болча прокатка метод яь декхар къоастадара кхоачамбоацаш лаьрхlар советски специалисташа. Хьайнза аргйоацаш яр даккха давлени лоарейола. lаьмен солея яьа дукьалъотталургйола (корпеи маза болаш), къилбаседен хьалашка эксплуатаци е йиш йола йоккхача диаметра турбаш.

Бокъонца, цу тайпарча дlадехарашка хьежа а Украински ССР lилмай Академе президента Б. Патона кулгал а деш хьаь турбай керда конструкци — дукха тlоанаш дола турбаш. Цу тайпарча турбашка доалурсьа 120 а кхы дукхагlа а атмосфер йола давлени. Хlаьта дукха тlоанаш дола турбаш хьаь мегарьа 4—5 миллиметр сомача моллагlча дола легированни болатах а металлаце болх бе лаьрхlача моллагlча лабораторе практически йолаш йолча чоалхане йоацача оборудованеца а. Уж турбаш хьаеш тераьайр мехка химически а кхыча а предприятешка дукхача шерашка толамца эксплуатаци ен йола лаккхача давлене (200—400 атмосфер) дукха тlоанаш дола сосудаш хьаяра доккхъера вай йоккха опыт.

Дукха тlоанаш долча турбай производства процесс уж тайпара я. Берда металлически лист хьа а лаьне, шийла тlаххьерчае болалу. Рулонаш весь массехк тlоа, айхха шоайла вlашка а теlаш сихха, лаьрхlа диаметр йола, шийхе а юкъ шийла йола дукха тlоанаш дола цилиндр а хале дlаотт. Аьса боахьаш вlашагlхотт сварказа. Бокхьашта механически обработка яьльча хала хул цилиндр йиткъача листа массехк тlаьх яьлла ха. Къаьст-къаьста йола цилиндраш шоайла вlашагlхотт сварка а йиь. кlаьта царна еш бола сварка моллагlча наделешто юкъул оргаш а яц.

Тохкамаш хьахьекхад, цу способагlа хьаь дукха тlоанаш дола турбаш практически йохаргйоацаш хилар. Цар моллагlа шелал лов, шеррача температурни диапазоне болх беш йола трубопроводаш хьалъеча шерра пайда эца йиш йолаш а я, бокъонца лаьрхlача, укхаза трубопроводаш тепхаергаьяц тайп-тайпарча давленеш. Соахка Тюмене эксперимент яьер: трубопровода цхьа участок монолитни турбаех йир, цун цхьа дакъа дукха тlоанаш долча турбаех а деш. Фех хьалйизачул тlехьагlа оахийтар из. Монолитна турбаш еза дlаальлар, цхьабакъда ерригаш йохавзар. Хlана аьлча хийттача дукха тlоанаш долча турбаша соцдийр давлени процесс.

Миштай дукха тlоанаш долча турбай экономически эффект? Яьча расчеташа хьахьекхад, Тюменера мехка европейски дlакъа тlа йода 3000 километр йlаьха магистральни газопровод хьалйича, цо шера беча балха овсарле, нагахьа санна из монолитни турбаех яь а давлени 75 атмосфер йолаш а хилча, 30 миллиард кубометр хул. Нагахьа санна из санна йола газопровод 120 атмосфер давлени йолаш а, газа боарамагlара шелъялар Цельсей 17 градусага кхоачаш в. тlоанаш долча турбаех хьалъяь а хилча, цо шера беча балха овсарле 64 миллиард кубометрага кхоачаш лаьхкъургья.

Газопроводаш хьалъеча дукха тlоанаш долча турбаех пайда эцаш хилча удельни капитальни вложенеш 14 — 15 процент лохлу, хlаьта дlалоди метала — 22—23 процент. Мехки из технологи тlехьейолайича хулаш йола экономи миллиардаш сомаши миллионаш тоннаш металли хургья.

Ер шу доладеннача хана лар Харцыске яхача Украински городерча турбай заводе хьалъча дукха тlоанаш дола турбаш еча опытни участка хьалттара продукци. Цу тайпара йола турбаш арахецара йоккха цех хьалъеш латт хlанз Выкса яхача городерча металлургически заводе. Цун шалал — шера миллион тонн. Хьае лерхlаш я нитта боккха низ бола а лахача давлене а (100—120 атмосферага кхоачаш) газ дlаухийта агрегаташ.

Дукха тlоанаш долча турбаех хьалъяьча трубопроводех газа гаьнна транспортировка ерга дазарон балха давлени 120 атмосферага кхоачаш лакхъяларох торо хулийт вай мехка топливно-энергетически комплексе боккха лоархlам болаш йолча а дегlаехаре темпаш лакха хилийта лаьрхlача а газови промышленноста эффективность чlоагlа лакхъе. Кердача технологе гlо дергда доагорен энергеи нерттера хьасташ къилбаседени малхболени оагlонгахьа уж эппача центри тlа-тlа гаьна дуккхаш даттарга хьежжа вайна хьалхашка уттам йола чоалхане проблемаш дикка къоастаяра.

Ветландакка деза, дукха тlоанаш долча турбаех мехкадьтта проводаш йоккача а пайда эца йиш хилар. Специалисташа лерхlачох, уж йоккха перспектива йолаш я нитта машинаш еча, энергетике кхыча доакъошка.

Юрий БОКСЕРМАН,
СССР Госплане Пачхьалкхен экспертни комиссе председатела заместитель. СССР Пачхьалкхен преме лауреат.
(АПН).

Бешкире ялат чуэцаш латт. Хадданаш элеваторашка дlакхухь из. Ленина орден лелаеча «Зилаирский» совхозе ерригa техника ипатовски методагlа вlашагlа а теха болх беш йола нйс уборочно-транспортни комплексе чуйина ялат чуэцаш я. Экипажий болх шин сменагlа бергболаш вlаштlехьбаьхкаб. Комбайнашта тlехьа «Кировцашна» дика къинду хьалдо лаьрт1а кхаш.

Шоай торонашка а хьежа совхоза коллективо лаьрхlаа Даькел кхебарашка 50 эзар тонн ялат чутасса. Из да тlаннача декхарех лаьрхlа хиннача пхи эзар тонн дукхагlа.

СУРТА ТlА: комбайнерий комсомольско-катирхой коллектива звеньевой Гайса Мингалин (аьрдехьара вар) агитатор Хребков Борис.

В. ВОНОГА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

Социализма мехкашка

Бlубенна гlа боахаш

Из болх бе йолвенна дукха за еще а, дуйц а доагlаш дуйц Болгаре вычислительни техника Софийски завода толамех. Цуна теша ду завода продукце дукхагlа дола дакъа СССР, Венгре, Польше, Инде, кхыча мехкашка дlаухаш хилар. Предприяте коллективо толамашта юкъе зlамига дакъа лацадац производственни проблемаш къастаеча шерра юкъе ухача комсомольцаша.

— Тха организаце почин ца1 а хиннав дlаэттай, — дуйц заводской комсомола баьчча Витко Виденова — динала Знак тlалаттача продукце производствана шефство тlаьцар йола решени. Цу тайпара мах беш йола завода продукци 40 процент совгlа я хlанз. Бригадашкен звеньяшкен латтача яхь керттера критери дикал я. Цунах хьаьжинар гуш да: дуккьа карарча шера хьалхарча квартале еннай кхойтта комсомольца «Профессе дикагlвар» яха цlе, пяхкеча — «Динал бахьанерча къовсаме дикагlвар» яха цlе, ворхlеча — ударника цlе, хlаьта Владимир Тодоровчен Дяяна Стефановайнен хьожаяй «НРБ электроникаи электротехникаи министерства Отличник» яха цlе, дошо значокаш а луш.

Комсомольски организаце балха юкъе малагlа керда дlадоладаь хlама лоархl заводе этгара лоархlамегlа а дикагlа я аьнна аз дагьча хаттара жоп луш. секретара аьлар: «Пульсирующи звеньяш». Цун маlан ер да: къахьегама овсарле лакхъяр бахьан долаш гучаьлинай къонача инженерех пайда эцара йола керда резерваш. Мукъабьннача специалистех хьахиннай завода эшарашка хьежа шоай мукъехьа духьдукъьача техни тlа балхаш деш йола «пульсирующи звеньяш» оалаш яраш. Завода гlулакх деш йола цхьа звено вычислительни техника институто я, вокх — предприятена шийна чу. Болгаре халкъа боахама дукхача сферашка пайда эцаш йола АСКОП (учета автоматически система) оттаярах хьогга а лалаьд дукхача газеташа. Завода комсомольцаш доглоахеш ба шоай керда разработкаш гураьха Пловдиве хургйолча аргlанарча Дунен халкъашта юкъерча ярмарке дlагойтарга.

Предприяте комсомольски организаци гlерт къонача болхлой знанеш боарам лакхбара мел эша хьалаш хьаде.

— Хlанааш дукхагlа ме lомаду, кхы а дукхагlа ха гlерташ lаьдал да тхобарий, — йоах комсомольски организаце секретара. — lалаьмате популярни я. масала, lилма-технически дешаех йола лекцеш. Вlаштlехьдаьккхад lилма-прикладной тема тиках дола фильмаш хан-ханнахьа гойтилга, моттигерча радиовещане лаьрххlа йола рубрика хьайнйлай. Амма хеталахьа, кагирхошта дагадоалаш техника мара хlама дац аьнна. Оаха хьаьнай эстетически кхетам балара клуб, дискотека, художественни фильмех дувц, сакъердамаш ду. Тханцига ух цlи хеза артисташ эстрадни исполнителаши. lалаьмате дика тlаийцар тханцига дукха ха йоацаш вlашагlъелла хинна безамеш саг йоалаяра-маьрийхарен дешаех йолча левней цикл. Дукхача хана дипхуредаш тха номинатиагlа хиннав советски студенташарa вlашагlкхетар. Цу тайпарча мероприятешта юкъе дакъа лаца белам бараш тха клубе чу ца хоташ дукха хул, цудухьа города юкъе паргlатагlа йола помещени лаца езаш да тlулакх.

Ерригача комсомольски организацей а санна, тха а я тхоай проблемаши дага доахка хlамаш. Масала, къонача дезалашта йола квартираш. Из дош гаргарча хана къасатде лерхlаш да тхо, из а цlенош хьалде ховш болча комсомольцашка дакъа а лоацаш. Оаха тхоай яхта-клуб хьалъяле а, тха спортивни база хlанз укх сахьате кхоачам болаш яц. Комсомольцаша шоай хьаьл алхха цхьа баскетбольни майда мара яц тха. Бакъда, из новкъе хилаза тхоца спортивни многоборьях районни яхьашка хьалхара моттиг яккхара.

Хlана укх сахьате тхо де гlертар да, — къамаьл чакхдоаьх Витко Виденова, — бригадна боахама расчет юкъейоалавр. Тхоа лов, комсомольцаша болх зехьа доаш дар геттара кlезиг а деш, бийдалах, энергех, техникех пайда эцара эффективность махулла лакх а еш белта. Декхар аттадарех дац, амма тхо цунах лоархlадергда.

Б. ПАНГЕЛОВ,
болгарски журналист.
(София-пресс — АПН).

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БЕРА ШУ

«Социализма мехкий иразе берал» — цу тайпарча девизагlа чакхйоаккхаш я Дунен халкъашта юкъерча бера шера хетаяь вlашагlъелла афгански столицера фотовыставка.

Болгарера, Польшера, СССР-ра, Кубера, Монголера, ГДР-ера, Вьетнамера, Венгрера даьхкийтача кхо бlаь сурто дувц социалистически содружества мехкаш карча къонача граждайий вахарах, цера кхетам луш беча балхах, цар деларах, салаlарах.

СУРТА ТlА: фотовыставкага хьожаш ба цига бахкараш.

Г. НАДЕЖДИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Революци котъяьнначул тlехьагlа гlайрен тlа иразе, безаме берал кхьчий Куба хlара зlамигача гражданинага. Халкъа lаьдал эттача шеgара хьалхарча деношка дена партен правительствас шоаш тlахьожам лоаттабеш леладу хьалккуwш йоагlача тlехьен йовкхо елга. Цаккха хургйоацаш дlаьлинай бераша моцал lийца, бlаре лакха саг воацаш уж лийна ханаш. Мехка хьаьнй деша даха ха йоацача берий учрежденей шерра сеть, хьалъяьй школаш, болницаш, пионерски лагераш, спортплощадкаш.

Къаьстта чlоагlа терко ю зlамигача кубинций. Алкха хьалхарча пятилетка шерашка дерна хьалъе лаьрхlад эзараш долча бероша йола 400 детсад.

СУРТА ТlА: цхьан детсаде. Сакъердаме фаьлт бувцача хало.

Пренса Латина — ТАСС сурт.

БЕРИЙ ИРАЗА ДУХЬА

Нах гаткийна хила йиш яц бераш хало кхаьчача.

Из дагадоахийтар Леонид Ильич Брежнева Москве хиннача «Дерригача берий иразечи маьршачен кхоненна тlехьарча» Дерригдунен конференце дахьийтача моаршал тlа. Цуна теша ду ерригача континентий мехкашкара 332 делегатс дакъа а лоацаш хиннача шеррача форума а. Форуме дакъа лоацаш яр йоашаш йола общественни организацеш — профсоюзни, кхалнаькха, катирхой, педагогийи дайноаной, юристий, лорий, культура деятелийн массови информацеи объединенеш, ООН бархl специализированни организаци.

— Бераш — вай догдоахийла, вай кхоане, — аьлар конференци хьеллаш Дунен халкъашта юкъерча кхалнаькха демократически федерацe президенте, Дунен халкъашта юкъерча подготовительни комитета председатела Бриум Фридас.

— Деррига бераш яаде а деша а ховш, дизалца даа хlама а цlена хий а долаш, дог цlена, нах безаш хьалкхеде безам ба аьлча, дукха хlама да вай декхар? Вай безам хилар пайда бац. Дерригача дунен тlара бераши кагирхойн боагlача беса хьалкхебара дикагlа йола оагlонаш лаха варнагlдовла деза. Цу гlулакха гулденнал вай укхаза.

Дунен халкъашта юкъерча подготовительни комитето конференцега даьча кхайкарал тlа белгалдаьккхад: «Дунен халкъашта юкъерча берий шера даьча бера 3000-ча шера 21 шу доал. Цар кхоане тахан бахачарех тийша я. Тlемах, мецалах, lазапах мукъа а долаш дуне хьалделга — из массане а сийлен декхар». Из дувцар АПН корреспонденташта интервью луш хиннача форума делегаташа а хьаьшаша а.

Ромеш Чандра, Дерригдунен Машара Совета президент:

Машара тlехьара болам — берий кхоане дикагlа хилийтара тlехьара болам, уж Вьетнама, Кампуче, Латински Америка, Африка бераш дале а. Вай планете цаlи яхе миллиард бераш да. Царех дукхадараш къе, мела, лазер кхийта да, школьни парта тlа вlалла даьгlадац.

Гуш да, керда танкаши ракеташ хьае дlаухийтача хlара бlаь центах цаl берашта лачунга дlадохийте, цунах доккха гlулакх хургдолга. Цхьаннона а ца эша гера хьа ца дайташ юватоха боаккха хlарa ког — вай берий хьал-торо товъеча ялкъа тlа боаккха ког ба. Цу хьакъехьа Советски Союзо санна предложенеш, кхы нийсагlа хила йиш йоацаш а. Дуццар да, ерригa пачхьалкхенаш шоайла берта а йолаш ядерни гера хьа ца деш социалга — атомни, водородни е нейтронни бомбеш яле а. Цул совгlа, пачхьалкхений тlема бюджеташ кlезиг а яь, мукъаьлбача средствах 10 процент дегlаухача мехкашта эшача дlадахийта, аьнна предложени еннай СССР.

2000 шера даха бераш мишта хургда-хьогl, яхаш наст-наста уйла ю вай. Тахан вай хьегаш дола къахьег деррига дунен тlа дахача берий кхоане Советски Союзе, кхыча социалистически мехкашка дахача берий санна хилийта гlерташ.

Канонник Раймонд Гоор, европейски кхерамаленнен цхьана гlулакхаш лелададарии тlехьарча Дунен халкъашта юкъерча комитета председатель:

— Вай берашта дилладкхоллара пинъ дlахо хьолга. Церна лаьрхlа фу де йиш я вай, доьккхагlчар? Тха комитета, шено йоацаш хет, Хельсинке хиннача ерригевропейски совещане дlайолаяь политически разрядка тlехьа а ца йоаккхаш тlема разрядкаша кхоачашъе еза аьнна. Цудухьа Европера машар безаш дола низаш хьинаре шийлуш да октябрь чакхбоаллаш комитета инициативагlа. Бельге хургйолча гера дlаданнхарен кхерамаленнен тlехьарча дунен халкъашта юкъерча форума накъадаха. Ишттa Мадриде хургдола вlашагlкхетар кийчдара а низаш вlашагlтохаш я тха комитет.

Тхона хов, герз дlаданнхара процесс мара тlема кхерам дlабоаккхаргбоацилга, цунга хьежа мара ерригача наькъ вахара хьалаш, эгара хьалхе берий дараш а долаш, тоалургдоацилга. Гера дlаданнхара нийсъ — нердача новхала иразага бода нийсъ.

Тян Вен, Кампуче Халкъа Революционни Совета нийца просвещене министр:

— Пол Пота-Иенг Саре аьдамеча кляко доал даьча тха мехкага укхара тlехьале кхаьчай. Бокхагlчарна цхьана берии а чакхдаьлар ... жуморгlенах. Мехка эттаре укхарагlа йолча хана баьхача цхьа миллион зlамигача кампучийций кхьъ дакъах ши дакъа бой хилар.

1979 шера 7 январь хьаlаккхоачаш мехка цхьа больница, цхьа берий беш йисанзар. Школаех, нах знанешта тlаккхуш хиаара белгалонах, набахтеаш, низаш ду камераш, герз лоаттаду складаш яьр. Школьни зданеш йохайора, улицаш тlа книжнеех йийна цlераш йоагар, искусства а культура а произведенеш йохайора. Цийна дlайоаккхар Кампуче «китайски хьисапе социализм» хьалъяра пекински реакционераша нозкъарле яртъя аьнна хета интеллигенци.

Халахете а, ший къамаца геноцида политика лелаь зуламе режим хьаллоацаш бар Малхбузехьара цхьабараш. Хlанз а болаш ба уж тхьана кlел лаца хийча бола нах.

Укхаза, Москве, тхона бlаргалайра советски бераш мишта дах. Кампуче бераш цу гlулакха, хlаьзархоа, сатувса йиш йолаш мара дац.

Мангал Абдул Хаким, Дунен халкъашта юкъера бера шу Афганистане чакхдаккхара Къаман совета член:

— Дукха хlама ду оаха тхоай мехкара бераш ирас долаш хилийтар духьа, берий бокъоний Деклараце тlа дlаяздъь бокъонаш «деюре» хинна а ца йиш, «дефакто» а хилийтара. Из машара хьалашна мара вlаштlехьдаргдолаш гlулакх дац.

Тхоай опытах тхона хов, империализмо наха фу даhь. Москве хиннача форуме оаха, бlаьш болза кхьча делегаташа санна, цlаьхха а дlааьлар дерригача дунен тlарча берий ираз бахьан долаш тхоаш къовсам лоаттабе кийча долга. Тхона хьалхашка я Октябрьски революце даьр империализмах лораден хала а дукха цlий lоухийташ а къовсам лоаттабаьча, ший кхоане Сийлахь бокхача Даьй-мехка тlем тlа гитлеровски Германех кlалхара даьккхача Советски Союза опыт.

М. ВАСИЛЬЕВА,
Н. КЛЕНМЕНОВА,
О. ТРОФИМОВА.
(АПН).

КИБЕРНЕТИКА ИНСТИТУТЕ

Киев. УССР АН кибернетика Ленина орден лелаета Института коллективо иттлагIча пятилетка шерашка кхоачашъяьй дlimнеита автоматизированни проектированни, управлени, обработка яра системай тIехэффективни программно - технически комплекс кийчъярал шерра балха юкъейоалаярал тIадерзадаьча фундаментальни а прикладной а Iилман тохкамий комплекс. Институто кийтъаь дукха лоархIаме разработкаш Iилман техникан даькъе СССР-ен УССР-ен Пачхьалкхений премеща белгалъяьй.

СУРТАШ ТIА: 1. Кибернетика Института вычислительни центра машинни зале. 2. УССР АН вице - президент, УССР АН кибернетика Института директор, Социалистически Къахьегама Турпал, академик Виктор Михайлович Глушков.

В. РЕПИКА суртал.
ТАСС фотохроника.

Культура кердадараш

ЙОАЗОНХОЧУН ЮБИЛЕЙНИ САЙРЕ

Республика общественносто дездир вовзаш волча гIалгIай йоазонхочун А. А. Ведзижев ваьча дийнахьа деиз 60 шуи до творчески болх бу 40 шуи дизар.

А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотеке самардийнахьа йоазонхочун юбилея хетаьча сайрене вIашагIкхийттабар республика общественноста викалаш, Нохч-ГIалгIайчен а арахьаре тIабаьхна а йоазонхой. Сайре хьайийлар республика йоазонхой Союза правлене председатела Р. С. Ахматовас. А. А. Ведзижева творчески наькъах доклад йир СССР йоазонхой Союза члена А. У. Мальсагова. РСФСР йоазонхой Союза цIерагIа юбилярага дIайха моэрдал а луш из дег тIара даьнъала вийцар РСФСР йоазонхой Союза вокхагIволча литконсультанта А. Г. Загорие.

Сайрене къамаьл даьча йоазонхоша, профсоюзни, комсомольсии а культура а болхлоша белгалдаьккхар А. А. Ведзижева творчества гIалгIай литература дегIадаккхувлара лоархIаме дакъа юкъедихьаьта.

Сайре чакхйоалаш къамаьл даьча юбиляра дIайха баркал аьлар гулбеннарашта, цо хьалхадаьккхар шай творчество керттердар советски наькъа духьа къахьегнига ше лерхIилга.

М. САЛМАНОВ.

АГИТПОЕЗД—КОМСИЙ КХАШКА

Каст-каста кхаша къахьегаш бараш болча хьошалгIа ух республикански профсоюзни агитпоезда доакъошхой. Иштта, дIаладахача шоатта дийнахьа МагIалбика района юртбоахаме къахьегамхой болча беха хилар Грознерча толашагIйолча «Ивушка», «Горошинка» яхача ансамбляй самодеятельни артисташ.

Хьалхара концерт хилар района хьалха латтача боахаме — Ахриев ГIапура цIерагIча комсий совхосе. Дике гIаййцар магIалбикехоша хьаьшаша даьха тайтайтаре ялеш, даь халкараш. Иштта хьаьшана совхоза къонача болхлошта хьийхар царна дезаденна цхьадола илleш.

Цу дийнахьа агитпоезда доагъошхоша кхы цхьаькха а концерт оттадир «Ингушский» совхоза генарий хьатта. Дег тIара баркал аьлар царна концерте хиначa механизатораша, къахьегама ветеранаша.

Н. МЕРЖОЕВ,
республикански профсоюзни агитпоезда начальник.

Лоаца хоамаш

ВЫСТАВКАГА КИЙЧЛУ

Каст - каста уттаеш я РСФСР Кьулбаьхен художникий произведений выставка. Из я живописций, графикий, скульпторий дикагIа дола белхеш довзийта лаьрхIа.

Октябрь бетта Махачкала къевларгIа «Советски Къулбекъе-79» яла выставка. Нохч-ГIалгIайчен кудожникаш а ба цу ший тайпара йолча творчески форуме дакъа лаца кийчлуш. Вай республикера живописеца Ш. Шамурзаева, прикладной искусства живое болх беча И. Дутаева кхоллама безам хеташ хьожаргба зрителеш. ХIанз республикански хьожар-конкурс чаккъаьнча къоастадергда цига даьхийта мегаргдола художникий М. Полонкоева, О. Машина, графика Н. Ломзюгина, кхыберий белхаш.

Беркате къахьегача вай заманхочун сий лекхдеш, цунна корагIдуала гIулакхаш хестадеш да Нохч-ГIалгIайчен художникий выставка даьхийта кийчду белхаш.

«ВАЙНАХ» КОНЦЕРТАШ

Вай махке йиза Iец ансамбль «Вайнах». Дуней тайп-тайпарча мехкаша а йова из творчески коллектив. Езаш тIакийнаь из ефрикански континенте, Латински Америке, хIанзе «Аваите» яхача португальски коммунистически парте газета хьоше йолаш а хиннай из. Цул тIехьагIа Къилбаседа Кавказа городешка ший кердаькна программа а гойта, хIана Наурски, Ножай-Юртовски, Сунженски, иштта республика кхыча районашка концерташ луш хиннай «Вайнах». Къахьегамхоша дика тIеийцаб из, хIаьта шоаш болча каст-каста балхар а дег, цар керда толламаш дехар доаш доацаш а доаь.

ТЕАТР — ЮРТА

Ший шоаттагIа мIелагIа театральни сезон йолаяьй Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай драматически театро. Цуи гастролеш дIайоланар Наурски, Надтеречни, Ножай-Юртовски, Дагестана Хасавюртовски районашка. Театра артисташ юртбоахаме къахьегамхой болча каст-каста боагIаш хьаьший ба.

А. Хамидова «Абубешири, Махсолтен, кхыбараш», У. Ахмадова «Отарашкере мнэцак», К. Кулиева «Ма къоканий а де-из шоIэ яхача пьесех йолча спектаклашка чIоагIа хозаеташ хьож уж.

ЧIоагIа ковкъостал ду театра артистеша шоаш гастролеш ена моттигашкара художественни самодеятельноста коллективашта методически хьехамаш деш, искусствах лаьца къамаьлаш деш. Цар гойташ йолча спектаклаша иштта ковкъостал ду юртбоахама къахьегамхошта эстетически кхетам баларе, кхы дIаьза а искусство къахьегами вIаши гаргаозара.

Б. ГОМКОРТИЕВА,
МГУ журналистика факультета студент.

ЮРТАРЧА ИНТЕЛЛИГЕНЦЕ— ЙОАКХО

«Юкъара дешар хьехача школай дешархошта дешар хьехилгех, кхетам лулгех, уж къахьега Iомабелгех дIакхо эргадаьякха тоадарах» КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тIайийца соцам программни документ а хинна дIалттед тахан школе беча балха.

Юкъерча школа керттера декхар — юкъера образование дегIакхуалилта, дешар хьехнагва кхетам лулгеи тоаделга, массе оагIорахьара кийчвав, коммунистически обществе къахьертйоала сага хьалкхеенилга да, аьна белгалдаьккхад цу документо хIа.

Эггара хьалха школо кхоачашдийза дартдоацарех да всеобучах дола Закон. Из кхоачашделга эггара хьалха хьехархой коллективах тийша да.

ХIана шера уха районе болх бе ух къона специалисташ. Царех цхьабараша дукха шераш да укхаза болх бу. Масала, Пхьиленъонгий-Юртарча № 1 йолча школе истори хьехаш йолча Э. М. Расторгуевас — 15 шу; Къахьегама Цlеча Байракха ордена кавалера Назрановски № 2 йолча юкъерча школа хьехархочо З. Л. Калибабас — 12 шу; Назрановски № 1 йолча юкъерча школерча РСФСР школа заслуженни хьехархочо Г. И. Макаровас — 20 шу; цу школо болх беш йолча Нохч-ГIалгIай АССР школа заслуженни хьехархочо А. И. Барановас — 20 шу, дукха кхыбараш.

Кхычахьара хьатIабаьхна дукха хьехархой района школашка кулгалхой болаш ба. Иштта, О. Н. Зементовских — ТIой-Юртарча № 2 йолча юкъерча школа организатор, А. И. Путышина — № 2 йолча Экажкъонгий-Юртарча юкъерча школа завуч, Л. П. Коломиец — Наьсар-Кертерча № 1 йолча юкъерча школа организатор, Ф. Д. Моргоева, Г. П. Ревина — районо инспектораш.

Дог цIена, дика болх беш ба: П. М. Гришин — ТIой-Юртарча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, В. В. Сущенко — Назранерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, Р. М. Сергеева — Назранерча № 3 йолча юххьанцарча школа хьехархо, Л. П. Гридасова, Г. А. Генова, Л. Н. Дорохова — Экажкъонгий - Юртарча юххьанцарча школа хьехархой, кхыбараш. Цар балха опыт дIайовзийт района школашта.

Кхычахьара тхоай районе балха баьхнача хьехархой къаьстта йоакхо ю оаха. Царна массанена чубаха фусамаш еннай е хьехархошта лаьрхIа даьча цIеношна е совхоза цIеношка. Городе болх беш болча хьехархошта общежитеш тела.

Хьехархошта городе коммунальни квартираш дIаьра гIулакх чIоагIа хала да. 1969—1979 шерашка ерригa пхи квартира мара яла вIаштIехьдаьннадац тха. Город Назране коммунальни квартирашка 67 хьехархочун дезал бах. Царех 12 квартира кхычахьара хьатIабаьхнача хьехархошта еннай.

Къоначи специалисташта ковкъостал деш ба балха опыт йола хьехархой-хьехамчаш. Педагогически говзал дегIакхувлара ковкъостал ду къоначо хьехархой районии секцо. ХIара школе кхычахьара баьхнача специалисташта методически ковкъостал де лаьрхIа мероприятеш оттаьй.

ХIара шера къоначa хьехархошца вIашагIкхетар хул района партийно - боахама активо. Цар къоначa специалисташта дуьц района географически а экономически а хьалаш, цуа дегIаахара перспективаш, боккийт къахьегаме белгалбаьяна нах. Района лектораша хьатIабаьхкача хьехархошта лаьрхIа беседаш ю, лекцеш еш.

ХIара шера царна район а республика а йовзийтара лаьрхIа экскурсеш ю. Иштта, къона специалисташ Мужечарча С. Орджоникидзе, г. Орджоникидзерча С. Кировен С. Орджоникидзея музеяшка, г. Назранерча тIемеи къахьегамеи сийлен музее, кхыча моттигашка ихуьа.

Тхоашта мел могар оаца дойж а районера дукха дIаух педагогически кадраш. ТIехьарча ихаь шера районе балха венача 196 специалистах 71 дIавахав. 1978—79 дешара шера районе кхычахьара балха венача 74 специалистах 26 дIавахав. Къаьстта дукха специалисташ дIаух Экажкъонгий - Юртарча, Пхьилекъонгий - Юртарча, СурхотIарча, Наьсар - Кертерча школашкара.

Нах балхара дIабувлара керттера бахьан — чуIеча моттигий - бытовой гIулакхашта раьза ца хилар. Совхозаша Iалашбац хьехархой эпача продуктаццa: дулхаца, даьттаца, шурийца, баьцадараша. Райпо а яц цу гIулакха кхы йоакхо еш. Хьехархой даа хIама эца г. Орджоникидзе, Карабулаке, кхыча моттигашка дукха ха йоа а еш аха безаш а хул.

«Идеологически, политически хетама болх дIахо тоабарах» болча КПСС ЦК соцамо дIа ма деххара, хIанз а лерттIа вIаштIехьбаьккхабац юрта бахача наха кхетам бахара болх. Цхьаболча хархахь лелача наха хова доаца гIулакхаш леладу. Иштта, 1979 шера 2-ча феврале Экажкъонгий - Юрта ваха Н. М. Экажев хьехархой Г. А. Савченкован, А. Н. Тутышинан бахача а цаха ни! хьаелла ихаш чутIийртав, лоппараш еш хьийзав.

Эздий доаца гIулакх леладеш хиннаб цу юрта баха М. Лолохоев, М. Костоев. Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча юкъерча школа хьехархой Черкуновай Хадуровая яхача квартира чу а баха уж кхерабе гIерташ хьийзаб уж «кIантий».

1979 шера 26 феврале ТIой-Юрта ваха Кантышев къаракъ а мена трактораца карт а йохаьь школен коа чу а ваьнна, хьехархой Мудрынинан Зементовскихи чубахача цIен кора бIаьг бохабаьб.

Уж берригаш а советски суда хьалхашка а иттаб, царна де доагIа таIалар а даьд.

Укх шера Назрановски районе 62 къона специалист венав. Берригнешта фусамаш а еппа, балха дIаоттабаьб. Районо болхлоши, школай администрацеша моттигера хьалаш довзийташ хIаранеца къаьст-къаьста къамаьлаш даьд. Беседаш еча хана къонача специалисташта дIадовзийта гIийртад тхо Советий Iаьдала просвещение хьалхарча халкъа комиссара А. В. Луначарске дешаш: «Нагахьа сенна дошо пхьаро дошув толхадойя, цох кхы хIама хьаюлургьа. Безача маьха кхертIой толхадойя, царех бцек хул. Бакъда эггара догIа дола бриллиант а сага вах болаш дац. Цу материалаца бу болх пийса, хьалххо а цунах хьайна фу хилча баккъахьа хет къоастадаь а бе беза... Хьехархо шийна юкъе гIолла керда вахар чакхдоалийта Iалаьмате доккха фильтр да».

А. УЖАХОВ,
Назрановски районо заведующи.

ХАОТТАМИ ДIАЙИЙНА ХIАМАШИ

Сентябрь бетта хьалхарча ах даькъе дукхагIа йолча хина екъа а латташ, йIайха яр. Цо аьттув хилийтар кхашки ду дерригa балхаш шерри доаржадаь дIакххахьа.

Ахкан дукхагIа йолча хана лаьттача йокъало а тIехьяьнна йIайха хиларо а чIоагIа докъадир лаьтта. Август бетта а сентябре хьалхарча ах даькъе а республике хиина йоачаш вIашагIтехача нормал кIезигагIа яр. Шелковской, Гудермесски, Грозненски районашка цаIи ахи бетта 5 — 10 миллиметр мара хиланзар йоачаш. Из нормах 20 процент мара яц. ХIаьта Наурски, Надтеречни, Малгобекски районашка дикка догIаш дийлхар. Цар лаьттан тIерча тIоанаца тIунал Iоайир. Цудухьа лаьттана обработка яра хьалаш а дикагIа да укхаза.

Гурахьа дIаюв культураш дIаера дикагIа йола ха хьатIаотташ латт. Вакъда, ялаташ дIадера хIанз лаьттанцара тIунал тоъаш яц дукхача районашка. Цунга хьежна мара дIадийна ялаташ в дегIадоагIаргдац. Сентябрь бетта шоллагIча даькъе дикка догIаш а дийлха лаьтта 12 — 15 сантиметрга кхоачаш тIоададича сихха дIая мегаргья гурахьа дIаюв культураш. Укх шерарча хаоттама хьалашка хьежача, гурахьа дIадув алат дIадахача дукхача шерашка дуъш хиначул хьалхагIа дIаде мегаргда. Укх деношка фсара температура 15 градусагара дIайолаенна кхы а лохъяла йолалургья. Гурахьа дIаюв культураш дIаера дикагIа йола ха хургья 20-ча сентябре дIайолаенна 5-гIа октябрга кхачалца, хIаьта мукх сентябрь бутт бошш дIабе бола а баь 10-ча октябрга кхачалца дIабе мегаргба.

Цхьадола гурахьа дIадув алаташ хиш деккача лаьтташта дIадув. Укх шера лаьттанцара тIунал кIезига хилор лоархIа а лоархIаш ялат дIаде доладале 10 ди хьалха хий дилача бакъаьльа да цу кхаша.

Л. ТОЛСТОКОРЕНКО,
инженер-агрометеоролог.

ФУТБОЛ «Терек» юха а котъяьлар

Геттара кIалдусаш лаьтта ший турнирни хьалаш дикка тоаде аьттув баьлар «Тереко» вIаштта дикка Грозне из ловзаш хиларах. Душанберча «Памираца» из вIашагIкхеталехьи иш Ивано-Франковскера «Спартак», лига лидер йола Львовсва «Карпаты». Фрунзера «Алга» эшаро теша бокъо лора «Терекo» аргIанара котало йоаккхергхиларах. Болельщикий сатувсар эеха довзар: 31-ча минуте В. Якупкина чутехача голо котъяьккхар вай команда.

Чутехар цхьа бургап мара еце в ловзар сакъердаме а къовсам чIоагIа латташ а хилар. Шакхе а команда юххьанча деиз ший аьттув аташ чакхъяхарта гIолла де хаш яр. Дале а хьалхарча тайме фусамдай керттерча даькъе полузащитни мугIарашка ловза футболисташ хьинарегIа хиларах царна карaIгIалдаьлар территориальни ...

Цхьабакъда, цу совенах пайда эца магаздар царна хьаший защитникаш бадай а дикка гоеал гойташ а лайза хиларах.

Ловзара сурт кхы башхо хуйца ца дуъш дIаяхар шоллагIа тайм а. Эшаро кхерам тIабесса хьаьший цхьаьа геттара шоай вIаьрашта тIа гIийртабале а, тешаме лайзаш «Терека» защитникаш. Ловзара тIехьарча минуте гол чутоха аьттув болаш моттиг кийсьелар «Терекa» къонача форварда Т. Велидова. Цхьабакъда деррига вIашагIкхетар дика чакхдаьккхача «Памира» вратара В. Тростенюка цу паьнъа а кIалхарьяьккхар ший команда. 1:0 йола счет кхы хувцa ца йоаш вIаши къаьстар командаш.

Грозне «Тереко» чакхдаьккхача диъ ловзаро хьахьенхачох керттердар да цуи мугIарашка Нохч - ГIалгIайчен футболо хьалхкхебаьча къонаша спортсменаша ... Чирва, Т. Велидов, В. Раузов тIа-тIа дикагIа шаьрлуш латт керттерча составе. ХIаьта къонабараш сихагIа дегIаахарча дувзаденна да «Терека» кхоане тешаме хургхилар.

АргIанара кхо вIашагIкхетар «Терекo» чакхдоаккхаргда арахьа — Ашхабадеи, Кутаисеи, Краснодарен ловзаш. Цига вай команда эсала ца хуле дика дог да цунна тIалатта хьоалагIча лигана къастара кхерам дIабаргхилар.

Цу туре хьалхарча лига кхыйола командаш ловзийта иштта лайзай: СКА — «Металлист» — 1:0, «Нистру» — «Таврия» — 5:2, «Спартак» (Орд.) — «Алга» — 1:0, «Кубань» — «Торпедо» — 2:0, «Спартак» (Нл.) — «Колхозчи» — 3:0, «Шинник» — «Жальгирис» — 3:2, «Динамо» — «Факел» — 1:3, «Кузбасс» — «Уралмаш» — 0:0, «Трактор» — «Звезда» — 1:1, «Карпаты» — «Днепр» — 0:2.

ХЬАЛХАРЧА ЛИГЕРЧА КОМАНДИИ
ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА
(20-ча сентябрага кхачалца)

Командаш	Л	К	И	Э	Б	О
«Карпаты»	33	21	7	5	65—28	49
«Шинник»	34	18	10	6	58—21	46
«Кубань»	34	17	9	8	55—30	43
«Факел»	33	17	7	9	51—35	41
«Уралмаш»	34	15	8	11	49—31	38
«Нистру»	34	12	11	11	38—32	35
«Памир»	34	13	11	10	36—40	37
«Жальгирис»	33	13	10	10	41—31	36
«Спартак» Орд.	34	13	9	12	42—34	35
«Днепр»	34	12	11	11	42—43	35
СКА	34	13	8	13	40—38	34
«Кузбасс»	34	13	8	13	37—36	34
«Торпедо»	34	11	12	11	32—33	34
«Терек»	34	13	7	14	38—43	33
«Спартак» Нл.	34	12	8	14	37—38	32
«Таврия»	34	12	7	15	39—48	31
«Металлист»	34	12	7	15	25—36	31
«Спартак» И.-Ф.	32	12	6	14	31—41	30
«Металлург»	33	11	7	15	31—34	29
«Динамо»	34	11	6	17	42—41	28
«Звезда»	34	9	9	16	30—41	27
«Трактор»	34	8	10	16	22—42	26
«Колхозчи»	34	6	10	18	29—62	22
«Алга»	34	7	7	20	25—34	21

Белгалдаьккхар: Таблицана юкъедихьадац «Спартак» И.-Ф. — «Металлург» командашта юкъера ловзар.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

«Союзпечать» республикански агентствас республике бахача нахага дIахоийт 1980 шера газеташ яздеча, уж яздайтачун безам бале, юкъе юкъ йолаш (отпуске ваха ха, е тaьна дIа-юха ваха, кхы тайпа гIулакх кийсденна ха) де йиш хилар.

«Союзпечать» республикански агентство.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!
1980 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ЯЗЛЕ

Газета яьзу бувзама ерригача отделенешка а промышленноста предприятешкарча, транспорта, гIишлошъеча организацешкарча, дешара заведенешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча, учреждешкарча, общественни организацешкарча кевийоазув доаржадеча общественни уполномоченешка а гIолла.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ: шера — 3 сом 12 кепиг; ялх бетта — 1 сом 56 кепиг.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ХАНВАХЬА ЯЗЛЕ!

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.45 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Звездочка». Берашта дола киноальманах.
10.00 — РСФСР халкъа артиста А. Розума дIоала советски композиторий илли.
10.20 — «Кинопикъбаро клуб». Чакхъьаьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Iалам лорадара хьакъехьара документальни фильмай программа.
15.35 — «Музейшен выставочни заламашен гIолла».
16.05 — «Московски комсомоли гIулакхаш».
16.35 — «Л. Н. Толстой вешаш». Къоначар конкурс.
17.20 — Р. Штраус. Фортепиано яккъе фаьча оркестри лаьрхIа Бурлеска ре минор. ДIалохк А. Кирлесен Дрезденски пачхьалкхен капеллен. Дирижер Г. Бакштед. ГДР-ера передача.
17.45 — «Арахьарча истори политикая», Академика А. Л. Нарочницкие сица интервью.
18.00 — «Тимирязеваш». Телевизиони очерк.
18.45 — «Тахан дуней тIа».
19.00 — Кубански пачхьалкхен казачий хора концерт.
19.30 — «Бакъдар лехаш» яхача пхийсерийни телевизиони художественни фильма премьера. КхоалагIа серп.
21.00 — «Ха».
21.35 — Дуней хьалкъашта шахматашта бера шерага. «ДоттагIий шахмат».
22.15 — «Тахан дуней тIа».
22.30 — Н. Римски-Корсаковси, А. Гречаниновси романсаш. ДIалохк СССР-а халкъа артисти В. Руденкос.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — «Вай беш».
8.40; 9.45 — Зоологи. 7-гIа класс.
9.05 — «Хозала законех». Пхьогарла передача.
9.35 — «Реставратораш» Iилма-популярни фильм.
10.10; 14.10 — Къамаьл де испани меттала.
10.40; 11.40 — А. М. Горьки. «Букъ вахар». 10-гIа класс.
11.10 — ПТУ дешарашта. Истори. Индустрилизацеа бола некъ.
12.10 — Студенташта - заочникашта. Лакхера математика. 2-гIа курс.
13.25 — Iилма-популярни киножурнал.
14.40 — «Дика ихьу». Субтитрашцара художественни фильм.
16.30 — Вос бола телевидени. «Ерача атлетикагIа РСФСР хьалхара моттиг яккхара бола кхьъ».
17.30 — «Алхан-Чурт канала». «Тийрка йистера гIомараш». Грозненски телестуде документальни фильмаш.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла».
18.20 — «Къахьегама дисциплина чIоагIъяр» (нохчий меттала).
18.30 — Фильм-концерт.
19.10 — «Арешашка балхаш дерий гуйран гIулакхаш».
19.20 — «Юхе бахараш». Документальни фильм.
19.40 — «Телезу» (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даьккъала хийла шуи, бераш».
20.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
21.00 — «Башкирех дола илли». Iилма - популярни фильм.
21.40 — «Вахара тIара ди». Художественни фильм.

21 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Шоаш дола моттиг хьайовзийта, зуршачаш!».
9.35 — «Бакъдар лехаш». Пхийсерийни телевизиони художественни фильм. КхоалагIа серп.
10.45 — М. Мусоргский. «Выставкера картинаш». Чакхъяьча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — Спортах дола документальни фильмай программа.
15.35 — А. Грин. «Вахари аьшаш».
16.20 — «Шахматни школа».
16.50 — Концерт.
17.15 — «Москва москвичашта».
17.45 — «Спор-клуб».
18.45 — «Тахан дуней тIа».
19.00 — «Толам».
19.30 — Халкъа ашараш.
19.40 — «Бакъдар лехаш». Пхийсерийни телевизиони художественни фильм. 4-гIа серп.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Цхьана илли ала вай, доттагIий!». Музыкальни программа. Перерыве — «Тахан дуней тIех» хиа информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.10 — Iилма-популярни фильмай программа.
8.40; 9.40 — Истори. 8-гIа класс. Юкъерча бIешерера орт.
9.10 — «Хозала законех». ПхоагIа передача.
10.10; 14.10 — Английски мотт.
10.40; 11.40 — А. С. Пушкин. «Капитана йоI». 7-гIа класс.
11.10 — ПТУ дешархошта. Астрономи. Астрономех практически пайда эцар.
12.10 — Студенташта-заочникашта. Лакхера математика. 2-гIа курс.
13.20 — «Советски йоахь». Социалистически пачхьалкхен сийле.
14.40 — «Экран — бера».
15.40 — А. М. Горький. «Нана».
15.15 — «Пхьа». Грозненски телестуде спектакль (нохчий меттала). Телехьежарий заявка.
17.00 — Бераша. «Сакъердаме фильмаш». Кинопрограмма.
18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла».
18.20 — Киножурнал.
18.30 — ЛоархIаме болам дIабоалабьлаш болча. Г. А. Шулгина буровой бригада опытах.
19.00 — «Хоккеих йола СССР-а чемпионат». ЦСКА — «Ижсталь» (Ижевск). Перерыве — «Бийса даьккъала хийла шуи, бераш».
21.00 — Ф. Мендельсон. «Шотландски симфони». ДIалохк Центральни телевиденен Ерригсоюзни радион симфонически оркестро.
21.40 — «Доаллэ дездарча фильма зараш». «ТIехьара iказе». «Полице телефон 110» яхача телевизиони фильмай серп тIара. (ГДР).

РАДИО

20 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юрт: гIулакхаш а декхараш а» (гIалгIай меттала).
6.55 — Ашараш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.24 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Шуи декара кхоачашдеш дола концерт (гIалгIай меттала).
9.15 — «Иштта хьакхаар доттагIаш». Микрофона хьалхашка вэ Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета профессор В. Б. Виноградов. КхоалагIа беседа (эрсий меттала).
9.35 — Ашараш (эрсий меттала).
9.45 — «Мастер-хьехамча». Корреспонденци (гIалгIай меттала).
16.00 — Передачай программа хаоттамах бола хоами (эрсий меттала).
16.01 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» (гIалгIай меттала).
16.20 — Ашараш (нохчий меттала).
16.30 — «Культпросветучреждений партийни йоакхо е». Беседа (нохчий меттала).
16.45 — «Экономика а мораль а». Беседа (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.40 — «Агент» яха радиоповесть (нохчий меттала).

21 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Юртара Iуьйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Советски эскара бакхой песешех дола концерт (нохчий меттала).
8.50 — Социалистически илли лехаш (эрсий меттала).
9.15 — Халкъа тIахьежам вIаьхьош ба (нохчий меттала).
9.35 — Комсаш лелаечун радиошкола (эрсий меттала).
9.45 — «ДоттагIий пазат» (эрсий меттала).
16.00 — Передачай программа хаоттамах бола хоами (эрсий меттала).
16.01 — «Патриот» яха радиоочерк (нохчий меттала).
16.15 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала).
16.35 — «Халкъа ашараш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХIаоттам

Тахана республикехь гIоллеп Грозиен хунцаIчу морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 21—26, Грозне 24—26 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; белхахоьна секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностех транспортех — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаш — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-2404; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05260. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5616.